DE GENEZING

DER

OOGZIEKTEN.

DOOR

DEN WELEERWAARDEN HEER

J. L. A. KREMER, Az.

(Prijs 60 Cents.)

DE GENEZING

DER

OOGZIEKTEN

TE

HEEZE.

Still trauern selbst die edelsten Gemüther,
Der Himmel nur kent ihren heil'gen Schmerz,
Denn grösser, als die Welt und ihre Güter,
Ist ein gefühlvoll Menschenherz.

DE GENEZING

DER

OOGZIEKTEN

DOOR

DEN WELEERWAARDEN HEER

J. L. A. KREMER Az.,

Hervormd Predikant te Heeze, Provincie Noord-Braband.

Te 's Gravenhage,
BIJ J. M. VAN 'T HAAFF.
1842.

Het is hier de plaats niet om de oorzaak daarvan na te gaan : hier willen wij slechts aanstippen , dat het de pligt van ieder regtgeaard mensch is , om de stille pogingen , die er , tot heil en welzijn van het lijdende menschdom, hier of elders worden aangewend, zoo veel mogelijk bekend te doen worden. En vooral is zulks het geval , wanneer men ziet , dat dergelijke menschlievende pogingen miskend worden, en door nijd, wangunst als anderzins, boosaardig worden aangerand.

Deze grondstellingen hebben ons tot het schrijven van dit werkje doen besluiten. Eigen onderzoek en eigene ondervinding hebben ons doen zien , hoe vele weldaden de Heer Kremer, hervormd predikant te *Heeze*, in *Noord-Braband*, aan *honderden* personen heeft bewezen, die van het bezit van het edelste der zintuigen , van het gezigt, waren beroofd en die hetzelve, onder den Goddelijken zegen , uit zijne handen terug ontvingen, nadat velen reeds door de bekwaamste Oculisten , zoo buiten- als binnenlands, voor ongeneeslijk waren verklaard. Vroeger deed het ons dan ook reeds veel genoegen , dat aan de verdiensten van den Heer Kremer hulde werd gedaan in een artikel van den *Tolk der Vrijheid*, van den 12 December 1840, n.° 72, geschreven bij gelegenheid dat Zijne Majesteit de Koning de eerste ridderorden schonk , en welk artikel wij in het werkje zelve zullen opnemen.

De veelvuldige verkeerde oordeelvellingen en de lasterachtigste aantijgingen, omtrent den Heer Kremer later gedaan , eerst in den *Noord-Brabander* en in den *Tolk der Vrijheid* (die toen van redactie veranderd was) en thans weder in een geschrift, dat ten titel draagt: «*Overdenkingen aangaande de zoogenaamde oogenpraktijk van Dominé* Kremers *uitgegeven ten nutte (!) van 't algemeen , te Gorinchem* bij A. van der Mast, 1842,» hebben ons bewogen, om deze zaak

op nieuw, op de plaats zelve, te onderzoeken en alle mogelijke inlichtingen dienaangaande in te winnen. Wij hebben ons bij dit onderzoek geenszins tevreden gesteld met onvolledige of twijfelachtige opgaven; alles wat wij onzen lezers mededeelen kan den toets der strikste waarheid en onvooringenomenheid doorstaan.

Alles wat er tot nog toe *tegen* den Heer Kremer geschreven is, droeg de ontegenzeggelijkste blijken van partijschap en tegeningenomenheid, en bestond alleen uit losse gezegden en ongegronde redekavelingen; wij daarentegen zullen niets ter neêrschrijven dan hetgeen wij bewijzen kunnen en wij zullen onderscheidene namen vermelden van diegenen, welke door den Heer Kremer genezen zijn van oogziekten, die door verschillende beroemde oogartsen voor onherstelbaar werden gehouden; wij zullen eenige dier personen opnoemen, die, wegens ongeneeslijke oogziekten, met gagement of pensioen uit 's Lands dienst werden ontslagen en aan wie niet te min door den Heer Kremer het volle genot des gezigts is terug geschonken.

Wij zullen voorts de voornaamste regtstreeksche of zijdelingsche beschuldigingen tegen den Heer Kremer in al derzelver naaktheid ontmaskeren en doen zien, hoezeer wangunst en partijschap de kiem van verkeerde oordeelvellingen is. Hierdoor zullen wij tevens den Heer Kremer regtvaardigen, en, zoo mogelijk, Zijn Eerw. schadeloos stellen voor de kwaadaardige uitvallen, ten zijnen aanzien gedaan, en die ongetwijfeld geen aangenamen invloed op hem hebben uitgeoefend.

Om verder deze bladen eenige meerdere waarde te geven, zullen wij, en zulks in de eerste plaats, kortelijk vermelden, hoedanig de Heer Kremer eerst begonnen is, de door

hem *veelvuldige* jaren beoefende studie der oogen in praktijk te brengen, en welke daarvan de verschillende resultaten zijn geweest; wij zullen met een enkel woord gewagen van de moeijelijkheden, Zijn Eerw. vroeger aangedaan; wij zullen de behandeling der oogziekten en der lijders zelve kennelijk doen worden en eindelijk alle die bijzonderheden opsommen, welke in den volgenden *Inhoud* vermeld staan.

Moge deze onze arbeid dan ook al geene didactische waarde bezitten, wij durven ons niet te min streelen met de gedachte, dat ons geschrijf nut zal stichten en dat onze pogingen daartoe, het welgevallen en de goedkeuring van alle weldenkenden zullen ondervinden!

INHOUD.

I.

Eerste proefnemingen en herstellingen van lijders aan oogziekten door den Heer KREMER. — *Bemoeijingen en interdictiën van het Gouvernement.* — *Onderscheidene ooglijders zenden verzoekschriften in om aan den Heer* KREMER *vergunning te geven, vrijelijk de ooglijders te mogen behandelen.* — *Toestemming van het Gouvernement.*

De Heer KREMER was, na lange jaren studie, met de kunstige zamenstelling van het oog en de ziekten waaraan hetzelve onderhevig is, grondig bekend geworden, en meende de onderscheidene geneesmiddelen, welke daartegen met vrucht kunnen worden aangewend, gevonden te hebben, alvorens hij één ooglijder geneeskundig behandelde. De eerste ooglijder, welke door hem in behandeling werd genomen, was een zekere JANSEN, inwoner van *Heeze*, van beroep metselaar. Daar de volkomene genezing van dezen man de aanleidende oorzaak is geweest, dat Zijn Eerw., door onderscheidene ooglijders daartoe aangezocht, deszelfs oogenstudie in praktijk begon te brengen, zoo achten wij het niet onbelangrijk, deze oorzaak eenigzins breedvoerig te vermelden.

Genoemde JANSEN dan, de eenige verzorger zijner moeder en van haar gezin, laboreerde, sedert langen tijd, aan eene belangrijke oogziekte en had reeds de hulp van vele der beroemdste Artsen in *Noord-Braband* ingeroepen, met dat ongelukkig gevolg evenwel, dat hij steeds meer en meer verergerde, zoodat hij ein-

delijk geheel moest ophouden met arbeiden, en niet anders dan met groote moeite alleen bij den weg liep. Ten gevolge hiervan geraakte zijne familie allengskens in armoede. Omtrent dezen tijd werd eene, reeds lang noodzakelijk gewordene, reparatie aan de Gereformeerde kerk te *Heeze* tot stand gebragt. De Heer Kremer, die niet wist, dat voornoemde Jansen was lijdende aan zulk eene ernstige oogziekte, sloeg, bij volslagen gebrek aan werkvolk, in den beginne van 1834, aan den Burgemeester voor, om hem mede aan de kerk te laten werken; waarop ZEd. Achtb. aanmerkte, dat Jansen zulks niet meer zoude kunnen zien. Op aanhoudend aandringen van den Heer Kremer echter, werd er besloten, dat Jansen, ten einde toch nog iets te mogen verdienen, zoo veel zoude mede arbeiden, als zijn gezigt hem veroorloofde. Dit geschiedde dan ook, doch de blindheid van den man was erger dan men zich die had voorgesteld, daar hij zelfs de ruwste metsel-arbeid bijna geheel op het gevoel moest verrigten. De Heer Kremer, dit bespeurende, zag den ongelukkige eens in de oogen en verzekerde daarna, hoop te voeden, hem te zullen herstellen. Dit was gewis vreemd te hooren; de voornaamste Doctoren en Chirurgijns in de omstreken hadden zelfs den loop der ziekte niet kunnen stuiten, en een Predikant achtte het niet boven zijne magt, om hem te genezen! Het gevolg heeft echter doen zien, dat Zijn Eerw. niet te veel op zijne bekwaamheid vertrouwde.

Jansen, die gedurende zijne oogziekte geen nacht had kunnen slapen, wegens ondragelijke pijn aan de oogen, verklaarde, reeds nadat hij slechts 24 uren onder geneeskundige behandeling was geweest, dat hij dezen eersten nacht zeer rustig, zonder eenige pijn, geslapen had. Van dag tot dag nam nu zijn gezigt in beterschap toe, en na verloop van weinige weken was Jansen volkomen hersteld en kon dus, even goed als vroeger, voor zijne betrekkingen werkzaam zijn.

Het konde niet wel anders, of deze genezing moest veel opzien baren binnen *Heeze*, waar elk inwoner wist, dat Jansen overal te vergeefs hulp had gezocht. Ten gevolge hiervan kwamen vele

andere ooglijders de hulp van Zijn Eerw. inroepen en onder dezen bevond zich een zekere Mastenbroek, die zich destijds te *'s Bosch* bevond, doch door zijnen, te *Heeze* wonenden, oom van het voorgevallene onderrigt was geworden. Die Mastenbroek, een gewezen militair, was, wegens *volslagene* blindheid, door vlekken, ten gevolge van ontsteking, ontstaan, gegageerd. En deze man, door onderscheidene officieren van gezondheid te *Nijmegen* voor ongeneeslijk gehouden, won in drie weken tijds reeds zoo veel, dat hij weder alléén gaan konde en niet meer behoefde bediend te worden, terwijl hij al spoedig zijn gezigt terug bekwam, in zoo verre, dat hij lezen en schrijven konde, zoo als hij thans nog in staat is, mede werkzaam te zijn bij de behandeling der zich te *Heeze* bevindende ooglijders. De algeheele herstelling van het gezigt dezes mans, is alleen belet geworden, door dat een oog met *lapis infernalis* verbrand was, alsmede door zijnen physieken toestand, die aanhoudend ziekelijk is. Deze man is dezelfde, welke in het *tot nut* (!) *van 't algemeen* uitgegevene schotschrift, in de Inleiding dezes vermeld, wordt opgegeven, als een « bediende, een gewezen patient, die *ook eens* eene *oogontsteking* gehad heeft. » En dit kan als eene eerste, kleine proeve strekken van den geest, welke er doorstraalt in het bedoelde geschrift, dat de eer en den goeden naam van een der nuttigste leden der maatschappij tracht te bezoedelen!

Onderscheidene ooglijders, vervolgens uit andere dorpen en provincien aangesneld, en waaronder zich vele bevonden, die reeds lange jaren volslagen blind geweest en opgegeven waren geworden door de beroemdste Oculisten, werden met zulk een gewenscht gevolg behandeld, dat er, schier dagelijks, nieuwe lijders aankwamen. Wangunst en *jalousie de métier* bragten het echter zoo verre, dat den Heer Kremer, in den jare 1836, bij eene aanschrijving van de Commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt in de provincie *Noord-Braband*, werd verboden, om met zijne geneeskundige behandelingen voort te gaan.

Hard moest natuurlijk zulk een bevel den edelen menschen-

vriend vallen, die, zonder eenige belooning te vragen, zijne krachten inspande tot heil der menschheid! Maar nog meer smartelijk viel zulks de onder behandeling zijnde patienten, welke meest allen, de een meer de ander minder, aan de betere hand waren, en die nu eensklaps van de, voor hen van zoo veel waarde zijnde, geneeskundige hulp werden verstoken en troosteloos het dorp moesten verlaten, waar zij eerlang het genot van het kostelijkste zintuig hadden gehoopt terug te erlangen. Vele dier lijders rigtten smeekgebeden aan den Koning, met te kennengeving, hoe zij door geen één Oogarts dan door den Heer KREMER met vrucht waren behandeld, en alleen door Zijn Eerw. zouden kunnen worden genezen, waarom zij Zijne Majesteit eerbiedig, maar dringend, verzochten, den Heer KREMER de vergunning tot het vrije uitoefenen zijner kostelooze geneeskundige operatiën te willen geven. Deze roerende vertoogen schijnen de bijzondere oplettendheid van Zijne Majesteit getroffen te hebben; immers Zijne Excellentie de Heer Gouverneur van *Noord-Braband* werd, van regeringswege, aangezocht, om onderzoek te doen naar eenige, zich te *'s Bosch* bevindende patienten, hetwelk Zijne Excellentie dan ook in persoon deed, ten opzigte van bij hem bekende lijders, die dergelijke verzoekschriften ook reeds aan Z. H. Ed. G. hadden ingezonden. Daar dit onderzoek de overtuigendste bewijzen van de deugd der geneeskundige behandeling des Heeren KREMER opleverde, zond de Heer Gouverneur een zeer gunstig rapport in, omtrent alles wat men Z. E. dienaangaande had opgedragen.

Te gelijker tijd wendde zich een Ontvanger (thans Controleur) der belastingen, uit de omstreken van *Heeze*, aan den Koning, en gaf Zijne Majesteit te kennen, dat hij, na door eenige der beroemdste Oogartsen behandeld en ongeneeslijk verklaard te zijn, in weinig tijd, onder de behandeling van den Heer KREMER, van eene der ernstigste oogziekten was hersteld geworden; dat de geneeswijze van den Heer KREMER als een onwaardeerbaar geluk voor de ooglijders moest worden aangemerkt, en het Gouvernement, wilde het niet eene ongeoorloofde wreedheid bedrijven, hem dus niet

alleen geene belemmering in de uitoefening zijner geneeskundige behandelingen in den weg moest leggen, maar Zijn Eerw. daarentegen, in het belang der lijdende menschheid, op alle wijzen diende te beschermen en te helpen.

Het adres van dien Ontvanger werd, ten fine van rapport, in handen gesteld van een lid der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, die bijzonder met de geneeswijze van den Heer Kremer bekend was, en die daarop een verslag inzond, dat zoo naar waarheid als vereerend voor hem was. Hetzelve behelsde, onder anderen, dat inderdaad een groot aantal ooglijders door Zijn Eerw., geheel of gedeeltelijk, werden genezen, zoo als zelfs een der bouwknechten van den rapporteur, in korten tijd, van eene belangrijke belemmering in het gezigts-vermogen, volkomen was hersteld geworden. Verder, dat de Heer Kremer hoegenaamd geene belooning vorderde, maar zelfs de medicamenten gratis leverde, zoodat het te vreezen stond, dat zijne uitgaven spoedig zijne inkomsten zouden overschrijden, en hij daardoor genoodzaakt zoude worden, zijne menschlievende pogingen, tot nog toe met zulke gelukkige uitslagen bekroond, eerlang te staken. Ook deed het bedoelde lid in zijn verslag nog kennen, dat het in het belang des Gouvernements was, de aan oogziekte lijdende militairen naar *Heeze* op te zenden, welke maatregel, behalve de voordeelen, die zij aanbood, de Regering van de doeltreffende geneeswijze des Heeren Kremer ten eenenmale zoude overtuigen.

Korten tijd daarna ontving de Heer Kremer eene aanschrijving van den Heer Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige Dienst der Land- en Zeemagt, houdende uitnoodiging om, onder geheimhouding, aan een tot dat einde te zenden Officier van Gezondheid, mede te deelen, welk *geneesmiddel* (zoo als Z. H. Ed. Gestr. zich uitdrukte) door Zijn Eerw. op de ooglijders werd geappliceerd, ten einde daarvoor later, naar bevind van zaken, eene geldelijke belooning te ontvangen.

De Heer Kremer sloeg dit weinig vereerend aanbod ten

eenemale af, maar bood zich daarentegen aan, om alle militaire ooglijders, indien deze, onder behoorlijke discipline, naar derwaarts werden getransporteerd, gratis te genezen, niet door *één geneesmiddel,* maar door *geneesmiddelen*, van welker deugdelijkheid hij de ondervinding bekomen had.

De zaak bleef hierop eerst zonder verder gevolg; maar weldra ontving de Heer Kremer van den Districts-Commissaris van *Helmond*, eerst de mondelinge en daarna de schriftelijke verzekering, dat het Gouvernement hem niet meer in zijne oogenpraktijk zoude bemoeijelijken. Spoedig volgde toen ook de officiële erkenning dier toestemming; reeds in het *uittreksel uit het verslag nopens den staat der provincie Noord-Braband*, *gedaan aan de Vergadering der Provinciale Staten*, *bij derzelver gewone bijeenkomst in den jare* 1837, (zie Staats-Courant van den 1 Augustus 1837, n.° 179), kwam de volgende zinsnede voor:

« De Heer Kremer, predikant bij de Hervormde Gemeente te *Heeze*, bezitter van zeker middel ter genezing van oogziekten, heeft, sedert eenigen tijd, en dit nu met voorkennis van de bevoegde autoriteit, dat middel, met goed gevolg, bij de lijders aan oogziekten aangewend, en Zijn Eerw. blijft voortgaan met, belangloos en zonder eenige vergelding, zijne hulp te verleenen aan een ieder, die dezelve inroept. »

II.

Verdere behandelingen van den Heer Kremer. — *Eenige buitengewone genezingen.*

Groot was de vreugde, die het berigt van de toestemming des Gouvernements, bij vele oogzieken verwekte en weldra stroomden, van verre en nabij, eene groote menigte lijders naar *Heeze*. De meeste werden in hunne vurige verwachtingen niet bedrogen; honderden bekwamen het onschatbaar genot des gezigts terug. Alle herstelde zieken op te noemen zoude ons onmogelijk zijn; wij zullen nogthans van die groote menigte, die door den Heer Kremer volkomen genezen zijn (1), slechts een honderdtal opnoemen en deze, op eene achter dit werk gevoegde lijst, vermelden. Wij zouden het niet gewaagd hebben, de *namen* dier personen te noemen, indien wij niet van de daadwerkelijkheid hunner genezing verzekerd waren.

Van dit honderdtal zullen wij eenige bijzondere genezingen meer breedvoerig vermelden. Daaronder rangschikken wij in de eerste plaats de *volkomene* herstelling van eene Mejufvrouw Jantina Diddens, woonachtig te *Bonda*, gelegen in *Oost-Friesland*, koningrijk *Hannover*. Toen dit meisje, op den 18 Junij 1839, te *Heeze* aankwam, was zij reeds meer dan zeven jaren blind geweest, en was, gedurende al dien tijd, behandeld geworden door de be-

(1) Een veel grooter getal lijders, die voor geene volkomene genezing vatbaar waren, of niet lang genoeg te *Heeze* konden vertoeven, zijn door den Heer Kremer gedeeltelijk genezen.

roemdste Oculisten, zoo binnen- als buitenlandsche, onder welke ook die Geneesheer was, die den Kroonprins van *Hanover* behandeld heeft, welke haar, even als alle andere, na langdurige behandeling, voor *ongeneeslijk* verklaarden. Jammerlijk zag het arme meisje er uit toen zij te *Heeze* arriveerde. De ongesteldheid harer oogen was van de meest gecombineerde soort; alle vochten derzelve waren geheel ontaard; zij hadden een afzigtelijk voorkomen en waren, door aanhoudende ontstekingen, schijnbaar zoodanig opgelost, dat geen enkel Oculist meer kans zag haar te redden. Ook haar physiek gestel had veel geleden; het veelvuldig appliceren van setons, bloedzuigers, fontenellen, het ondergaan der gestrengste hongerkuur en andere dingen, hadden haar geheel organisme in een lijdenden toestand gebragt. Het konde dus ook niemand verwonderen, dat zij door iederen Arts voor onherstelbaar werd verklaard; men bevreemde zich zelfs niet over het gezegde van den Med. Doctor te *Bonda*, die, zoo als zij zelve verzekerd heeft, getuigde, dat het even onmogelijk was om weder licht in hare oogen te brengen, als het mogelijk was om het licht van de zon te kunnen scheiden.

De Heer Kremer echter gaf haar dadelijk hoop op eene volkomene herstelling, en zij werd in deze hoop niet te leur gesteld. Zijn Eerw. zag spoedig in, dat men haar tot nog toe verkeerd behandeld en hare oogziekte kwalijk begrepen had, en het gelukte hem, haar reeds binnen ééne maand aan de betere hand te brengen. En zoo ging hare genezing steeds voorwaarts, tot dat zij, op den 23 September 1841, en dus na ruim twee jaren, volkomen hersteld naar hare verblijde ouders, te *Bonda*, konde terug keeren, terwijl zij thans, zonder eenig letsel of eenige vermoeijing, de fijnste vrouwelijke handwerken kan verrigten.

Bijna hetzelfde vond plaats met eene Jufvrouw Breederode uit *Zwolle*, die, van hare prilste jeugd, blind was geweest en vruchteloos de hulp van onderscheidene beroemde vaderlandsche Oculisten had ingeroepen. Dit meisje had nagenoeg dezelfde gecompliceerde oogziekte als de straks genoemde jonge dame,

genas even als zij, keerde in 1838 volkomen genezen naar hare woonplaats terug en is thans de gelukkige huisvrouw van een Officier van Gezondheid des Nederlanschen Legers.

Als een voorbeeld van spoedige genezing van volslagene blindheid kan strekken zekere GIJSBERTUS DEN HENGST, te *Delft* te huis behoorende, die achttien jaren met oogziekte behebt was en bij zijne aankomst te *Heeze*, op den 29 Mei 1840, aan niets minder dan aan graauwe-, vereenigd met zwarte staar, was lijdende. Deze man werd met zulk een gelukkig gevolg door den Heer KREMER behandeld, dat hij, reeds op den 13 Augustus 1840, en dus na *tien* weken, *volkomen* genezen naar zijne haardsteden kon terugkeeren, terwijl onderscheidene Geneesheeren hem vroeger ongeneeslijk hadden verklaard.

Als buitengewoon spoedige genezingen moeten vooral ook aangemerkt worden, die van den Heer VERGEER en van zekeren VAN UDEN, de eerste voorzanger van de Waalsche Gemeente te *'s Hertogenbosch*, de tweede koopman aldaar, die beide aan de graauwe staar waren lijdende en genoegzaam blind waren, en waarvan de eerste in veertien en de andere in een en twintig dagen volkomen genezen werd.

Eene zeer merkwaardige en, naar den aard der ziekte, buitengewoon spoedige genezing, was ook die van eene Israëlitische dame, uit *Roermond*, met name A. GOLSTEIN. Toen dit meisje, op den 24 Januarij dezes jaars, te *Heeze* aankwam, had zij de meest gecompliceerde oogziekte, verbonden met groene staar, die alle Oculisten voor ongeneeslijk houden. Verschillende Artsen hadden dan ook reeds alle hoop, om haar eenig herstel toe te brengen, geheel opgegeven. Onder de behandeling van den Heer KREMER gekomen, begon zij spoedig eenige verbetering te bespeuren, welke zoo gunstig toenam, dat zij, reeds op den 15 Mei 1842, *volkomen* genezen het dorp *Heeze* verlaten en naar de ouderlijke woning terugkeeren konde.

Niet dikwerf gebeurt het, dat de graauwe staar, volgens de geneeswijze van den Heer KREMER, zoo spoedig opgelost wordt,

als zulks het geval was met den Heer BÜRGERS, paarden-postmeester te *Arnhem*. Gedurende het toedienen der medicijnen vond dit met dien Heer plaats, doch de aan zinneloosheid grenzende vreugde, welke hem vermeesterde, toen hij eensklaps van volslagene blindheid verlost werd en alle voorwerpen weder duidelijk konde aanschouwen, werd dien man zeer noodlottig. In weerwil van de vroeger gegeven bevelen van den Heer KREMER, sprong hij dadelijk naar buiten en gaf met luid vreugdegeschreeuw te kennen, dat hij genezen, dat hij gelukkig was en diergelijken. De zoo vele jaren aan het licht ontwende oogen konden onmogelijk den kracht eener helle middagzon doorstaan; na eenige minuten verloor de Heer BÜRGERS zijn gezigtsvermogen weder, en de Heer KREMER, die inmiddels was toegeschoten, kwam te laat om het gevaar te keeren, zoodat de patient nimmer weder volkomen is kunnen worden genezen.

Hetzelfde had veelligt het geval kunnen worden met eene dienstmeid, bij wie insgelijks de graauwe staar plotseling werd opgelost, en die toen ook, hare vreugde geen meester, dadelijk naar buiten wilde snellen. De Heer KREMER had echter reeds te voren zulke stipte bevelen gegeven, dat zij met alle geweld werd terug gehouden, terwijl Zijn Eerw., die men intusschen van het voorgevallene was komen onderrigten, zich haastig tot haar begaf, en hare oogen allengskens weder aan het licht gewende, waardoor zij in staat was, na een paar weken, *volkomen* hersteld, naar hare woonplaats terug te keeren.

Zeer belangrijk was ook de genezing van den Heer J. B. BORGHINI, een Italiaan, herkomstig uit den Kerkelijken Staat, die, na vruchteloos de beroemdste Artsen te *Bologne*, *Venetië*, *Milaan*, *Lyon*, *Parijs*, *Gend*, *Utrecht* en andere plaatsen bezocht te hebben, in den aanvang van 1839, geheel blind, te *Heeze* aankwam, lijdende aan ontaarding der oogvochten en aan eene hevige oogontsteking. Weinig hoop bestond er aanvankelijk om zijne oogziekte te herstellen, doch weldra bespeurde de patient eenige beterschap, waarop de Heer KREMER hem eene volledige her-

stelling beloofde, welke belofte dan ook vervuld werd, daar BORGHINI, na een jaar onder behandeling geweest te zijn, in April 1839 vertrok, met het beste gezigt, dat een gezond mensch bezitten kan. Genoemde BORGHINI reist thans met kaarten, platen en andere voorwerpen van boekhandel in ons land en in aangrenzende rijken, doch bevindt zich veelal te *'s Bosch*.

Wij zullen nog een voorbeeld aanhalen. De tamboer-majoor BOUWMAN, van de vesting-artillerie te *'s Bosch*, een oud gediende uit de gelederen van NAPOLEON, die reeds bij *Moskou* onder-officier was, werd door eene oogziekte aangetast, welke hem naar de infirmerie deed voeren. Daar deze grijze militair algemeen bemind was, werd er al het mogelijke gedaan om hem te herstellen; doch alles was vruchteloos. Eerlang werd hij *geheel* blind en als zoodanig gegageerd; waarna hij zich te *Heeze* vestigde en onder behandeling stelde van den Dominé KREMER. Weldra bespeurde ook deze grijze krijger beterschap, hetwelk allengskens zoodanig toenam, dat hij, in den beginne van 1837, volkomen genezen was. Toen er daarop eene algemeene revue te *Tilburg* plaats vond, ging hij naar derwaarts, om zijne oude wapen-broeders te bezoeken. Daar had hij tevens het geluk den Kroonprins (thans WILLEM II) over zijne belangen te spreken; Zijne Koninklijke Hoogheid overtuigde zich met de meeste belangstelling van zijn volkomen herstel, vroeg hem wat hij den Heer KREMER had moeten betalen, en toen BOUWMAN hierop antwoordde, dat hij niet alleen den Heer KREMER niets had betaald, maar daarentegen door hem onderscheidene malen uit geldverlegenheid was geholpen, betuigde Zijne Koninklijke Hoogheid deze zaak naauwkeurig te willen onderzoeken. — Drie weken na dit voorval kreeg de Heer KREMER het reeds vermelde berigt, dat het Gouvernement hem in de behandeling der oogziekten niet verder hinderlijk zoude zijn. Heeft Zijne Koninklijke Hoogheid, het gewigt der zaak inziende, daartoe veelligt ook krachtdadig bijgedragen?

En ziedaar eenige voorbeelden van genezing van *verschillende*

soorten van oogziekten , — genezingen , welke tot nog toe voor onmogelijk werden gehouden en die alléén genoeg zouden zijn , om de bekwaamheid van den Heer KREMER boven allen twijfel te verheffen. Waar dergelijke daadzaken spreken , — wij durven het met de hand op het hart verklaren, — is alle redenering overbodig en geen wangunst of nijd , zullen, wat zij ook vermogen, ooit in staat zijn , om zulke sprekende feiten te logenstraffen. Doch niet alleen bij deze voorbeelden zullen wij ons bepalen; de achter dit werkje gevoegde lijst van personen, die ons, als door den Heer KREMER volkomen genezen, na een langdurig en waarheidslievend onderzoek ter kennisse zijn gekomen, zullen onze beweringen zoo veel te meer bevestigen, terwijl wij, buitendien, door andere argumenten, zijne geneeskundige behandeling boven allen laster zullen trachten te verheffen.

III.

Geruchtmaking van de geneeskundige behandeling van den Heer KREMER. — *Ongunstige beoordeelingen.*

Het konde niet anders, of de genezing van zoo vele ooglijders, waarvan een aanzienlijk getal door beroemde Oculisten voor onherstelbaar was verklaard, moest, zoo wel als de bijzondere wijze, waarop deze lijders genezen werden, spoedig veel opzien baren, overal waar de faam er van gewaagde. Behalve het ongehoorde van de herstelling van ongeneesbaar aangemerkt wordende oogziekten, wekte de oplossing van de cataract of graauwe staar, door uitwendig aangebragte geneesmiddelen, zonder insnijding of aanwending van eenig chirurgisch instrument, (welke methode van genezing, zoo als algemeen bekend is, tot nog toe nimmer voor doelmatige aanwending werd vatbaar geacht), overal de grootste belangstelling of bevreemding.

De eigenaardige, tot nog toe onbekende genezing dezer schroomelijke oogziekte, werd door vele Medici en andere, eenigzins in het vak ingewijde personen, die zich zelve van de daadwerkelijkheid niet hadden overtuigd, voor onmogelijk gehouden en dien ten gevolge niet geloofd, welk ongeloof, zoo als ten opzigte van alle dingen het geval is, alras in tegeningenomenheid veranderde en den Heer KREMER aldus geene vrienden schonk. Het is bovendien eene algemeen erkende waarheid, dat ieder, die van den gewonen slentergang des maatschappelijken levens eenigzins

afwijkt en zich, hoezeer dan ook ten gunste, van anderen onderscheidt, spoedig is prijs gegeven aan de veroordeeling der menigte, die, zonder overtuiging, altijd meer genegen is om een ander te laken dan te prijzen, althans dan, wanneer een dergelijke wrijfpaal hunner kwaadwilligheid geene materiële middelen bezit om ontzag of vrees in te boezemen.

Hoe veel nijd en wangunst moest daarenboven de Heer Kremer verwekken onder de Oculisten en Medici, die Zijn Eerw., zonder een examen als Arts te hebben afgelegd, genezingen zagen verrigten, die zij voor onmogelijk hadden gehouden! Daarbij kan men nog voegen de tegeningenomenheid, welke deze genezingen moesten te weeg brengen bij de Medici, die, minder tot heil der menschheid dan om hunne eigene beurs te vullen, hun beroep uitoefenen, en welker getal voorzeker niemand zeer gering zal schatten. Deze tegeningenomenheid moest natuurlijk nog grooter worden, naarmate de Heer Kremer edelmoediger en belangloozer in alles te werk ging.

Geen wonder dan ook, dat spoedig de lasterzucht hare verborgene pijlen op den Heer Kremer afschoot, en de *jalousie de métier*, nu eenigzins met schijngronden bekleed, dan geheel partijdig en zonder eenig teeken van bewijs, hare stem tegen zijne geneeskundige behandeling verhief. Zoo weinig geldt, in het algemeen, het belang en het heil der menschheid, dáár, waar, egoïsme, verblindheid, vooroordeel en hartstogt in het spel komen!

De *Noord-Brabander* heeft zich menigmaal met bitterheid tegen den Heer Kremer doen hooren, zonder in het allerminst met Zijn Eerw. bekend te zijn, of zich op een standpunt te bevinden, om hem in deszelfs geneeskundige verrigtingen eenigermate te kunnen beoordeelen. Deze bitterheid echter sproot uit eene onzuivere bron, uit hatelijke grondstellingen voort, welke wij beneden ons achten te bestrijden.

Onderscheidene Correspondentie-artikelen van het *Handelsblad*, meest gunstig, enkele ongustig voor den Heer Kremer gestemd, waren te oppervlakkig en te weinig beteekenend, dan

dat zij de algemeene aandacht trokken of voor eene uiteenzetting of wederlegging geschikt kunnen worden gerekend.

Meer opzien baarde het in de Inleiding dezes voorkomende artikel van *den Tolk der Vrijheid*, van den 27 Mei 1841 N.° 63. De ons wel bekende schrijver van dit artikel is een Medicinae Doctor, wiens bekwaamheden wij niet willen betwisten, doch die geheel en al met den Heer KREMER, (2) diens kunde, ondervinding en geneeskundige behandelingen onbekend is. *Jalousie de métier* deed dien Geneesheer de pen in handen nemen; vooroordeel bestierde dezelve; volslagene onbekendheid met de onderhavige zaak was hare gids.

De aanleiding tot dit geschrijf vond die man in eene, in het *Handelsblad* van 6 Mei 1841, geplaatste advertentie, waarin de Predikant J. A. HELPER SESBRUGGER, mitsgaders de heeren A. EBELING en D. SNIJDERS eenigen onderstand verzochten aan menschenvrienden, (door dien schrijver eene bedelpartij genoemd!) voor den zoon eener arme weduwe, die vóór tien jaren van het edele zintuig des gezigts was beroofd geworden, en die, na alle, zonder goed gevolg aangewende, geneeskundige hulp, sedert Augustus van het vorige jaar onder behandeling van den Heer KREMER was geweest en daaronder eenig licht in de sedert jaren geheel verduisterde oogen had bekomen, terwijl er, volgens het oordeel van den Heer KREMER, gegronde hoop bestond, om het gezigt diens ongelukkigen jongelings te herstellen. De schrijver van de brochure *tot nut* (!) *van 't algemeen*, die het onderhavige artikel uit den *Tolk* heeft overgenomen, doet, bij het slot van hetzelve, in eene noot, kennen, dat het van belang zoude wezen, na verloop van een jaar eens te vernemen, welke beterschap die jongeling ondervonden had en zegt daarbij tevens, dat hij *vreest* (?) dat zulks luttel zal wezen en op niets zal uitkomen,

(2) De schrijver van dit stuk schijnt niet eens den naam van den Heer KREMER gekend te hebben; immers hij schrijft KREMERS, zoo als ook de schrijver der brochure *tot 't nut* (!) *van 't algemeen*, in navolging, gedaan heeft.

waarbij hem tevens het bekende gezegde voor den geest komt: *Veel beloven en weinig geven, Doet de gekken in vreugde leven.* Om des schrijvers nieuwsgierigheid in dezen al dadelijk te bevredigen, geven wij hem de verzekering, dat deze zelfde jongeling, wiens naam de kieschheid ons gebiedt te zwijgen, doch die in *Heeze* genoegzaam bekend is, thans, zoo als wij met eigen oogen gezien hebben, van zijne *algeheele* blindheid reeds in zoo verre is genezen, dat hij alleen gaat, zich zelf bedient en op elk horlogie naauwkeurig zien kan, welke uren en minuten de wijzers aantoonen. Dat is het resultaat van eene behandeling van ruim één jaar. Waarlijk de edele menschenvrienden, welke dien jongeling in staat gesteld hebben om zich tijdelijk te *Heeze* te kunnen vestigen, hebben geene reden om zich over hunne liefdadigheid te beklagen; zelden konden zij die op eene betere wijze hebben aangewend!

Het eerste wat de benijders van den Heer KREMER tegen Zijn Eerw. inbrengen en wat ook de schrijver van het artikel in den *Tolk der Vrijheid*, benevens die van de brochure niet onaangeroerd laten, is de vereeniging van de uitoefening zijner genezingen der ooglijders, met Zijn Eerws. beroep van Predikant. Zelfs de meer gemoedelijke recensent dier brochure, die zich, in de *Utrechtsche Courant* van den 27 Mei 1842, N.° 63, Dr. H. J. B. teekent, maakt hierop aanmerkingen en wil het doen voorkomen, dat de theologische studiën van den Heer KREMER door zijne geneeskunde lijden, en dat zijne geneeskundige studie door zijn openbaar predik-ambt stellig te kort komt. Waarop deze bewering gebaseerd wordt, vindt men daarbij niet vermeld. Ligt te bevatten is het echter, dat die recensent hiermede wil bedoelen, dat de Heer KREMER, voor het behoorlijk waarnemen van beide betrekkingen, geen genoegzamen tijd heeft. Doch die stelling is onbewezen en gaat zeer mank. In de eerste plaats heeft een Predikant niet al zijnen tijd noodig ter beoefening van zijn Leeraarsambt: ware dit zoo, dan zouden zoo vele Predikanten ook niet in de gelegenheid zijn om andere wetenschappen te beoefenen of

letterkundige voortbrengselen te leveren, en anderen de meeste dagen der week zoo zeer niet aan het *dolce far niente* verkleefd zijn, zoo als evenwel, 't geen wereldkundig is, algemeen gebeurt. Hetzelfde kunnen wij toepassen op de medici. Meer gegrond zoude veelligt deze aanmerking kunnen schijnen, indien de Heer Kremer de geheele geneeskunde uitoefende in plaats van een vak derzelve, dat, volgens den Utrechtschen recensent, in *Nederland verwaarloosd wordt.* Overigens heeft niet elk mensch, zij hij ook Predikant of Geneesheer, voor het verrigten van dezelfde bezigheden, denzelfden tijd noodig. Vlugheid van begrip, kennis, verstand en oordeel doen hier en overal het meest ter zake.

Volgens het oordeel van bevoegde lieden is de Heer Kremer een zeer bekwaam Predikant, die honderden kanselredenaars overtreft, en die ook als geestelijke bij zijne geheele gemeente geacht en bemind is, zoo als wij in de gelegenheid zijn geweest verschillende malen op te merken. En wat zijne behandeling der oogzieken aangaat, deze leverde te schitterende resultaten op, dan dat hier aan eene verwaarloozing zoude gedacht kunnen worden.

De schrijver der brochure *tot nut van 't algemeen* laat zich niet zoo gemodereerd over deze cumulatie van beroepsbezigheden uit. Als staaltje daarvan en tevens als proeve van 's mans vloeijenden stijl en logische denkbeelden, strekke het volgende: « Wat moet er nu verder van zulke bemoeijingen komen, als de een den ander zoo het brood uit den mond neemt, zoo konden de Genees- en Heelkundigen ook wel in den zin krijgen, om zich met de beoefening der Godsdienst te bemoeijen en verlangen om daaromtrent bevoordeeld te worden, en wie begrijpt niet welk een' verkeerden indruk zulks konde voortbrengen; dan waar heen? Waar dwalen uwe zinnen, herinneren wij hier ons het bekende: *Ne sutor ultra crepidum*, schoenmaker blijf bij uwe leest, en waarlijk, en dit heeft reeds vroeger een Schlosser gezegd, wat zoude het belagchelijk zijn, wanneer de Apotheker als Opper-Inspecteur der gebouwen, de Hoogleeraar in de boven-natuurkunde als

Plaats-Majoor en de Koopman als Criminele Regter wilde optreden. » (3)

Waar zag men ooit met meer drogreden schermen dan in deze zinsnede? Trouwens, dit is de stempel der geheele, in zulk een melodieusen stijl geschreven, brochure. In de aangehaalde regelen valt het al dadelijk in het oog, dat de schrijver daarom voornamelijk op den Heer KREMER is gebeten, dewijl hij door zijne geneeswijze een ander (en dus ook Zijn Wel Ed.) het brood uit den mond neemt. Maar is de Heer KREMER hiervan de schuld, of moet dit niet eerder aan des brochure-schrijvers minder geluk in zijne praktijk bij ooglijders worden geweten? Ieder patient gaat bij voorkeur bij dien Medicus, die bewijzen van kunde en geluk in zijne behandelingen heeft gegeven; en zoo zal ook ieder ooglijder eerder gaan bij die Oculisten, waarmede zulks het geval is, dan bij hen, die nog minder gunstig dan de schrijver der onderhavige brochure mogten bekend staan.

Dat overigens vele bekwame mannen in meer dan eene vrije wetenschap ervaren en grondig ervaren zijn geweest, hiervan levert de geschiedenis veelvuldige voorbeelden op. Daarom behoeven juist geene beroepsbetrekkingen, welke SCHLOSSER tegen elkander plaatst, (en waarvan de een eene academische en de andere telkens geene academische vorming veronderstelt,) te zamen gepaard gaan, ofschoon zulks ook in geenen deele onmogelijk zoude kunnen zijn. Maar bij den Heer KREMER is zulks het geval niet; zijne betrekking van Predikant behoort zoo wel als die van Oogarts tot de academische wetenschappen, welke, volgens een algemeen erkend principe, alle door een gemeenschappelijken band verbonden zijn. Om slechts één voorbeeld, van lateren tijd, aan te halen, ten bewijze dat men in meer

(3) Ook wij roepen u toe, schrijver *voor 't nut van 't algemeen:* MEDICIN *guéris toi* TOI-MÊME, en wij hebben regt om zulks te doen, dewijl gij toont de vereischten niet te bezitten, waarmede men moet toegerust zijn, indien men voor het publiek wil schrijven. Verslijt voortaan uwe pennen of potlooden met recepten, maar flans geene brochures meer in een.

dan ééne wetenschap grondig ervaren kan zijn, noemen wij hier den Heer EGIDIUS DE WIT, die als een geleerd Theologant bekend stond en als Predikant algemeen was bemind, die voorts Doctor in de 4e faculteit was, zich als zoodanig een' onsterfelijken roem verwierf en als Inspecteur der Stoommachines in ons Rijk, in 1827, overleed. (4)

Men doet het overigens algemeen voorkomen als of de Heer KREMER slechts één middel bezit, dat hij op de oogzieken appliceert. Deze dwaling is veelligt daardoor ontstaan, dewijl Zijn Eerw. alleen liquide medicamenten bezigt. Dat deze geneesmiddelen echter bij alle lijders en bij elke ziekte dezelfden zouden zijn, is te zot om in ernst door een verstandig mensch te kunnen worden verondersteld. Hoe toch zoude iemand, die door geheel tegenstrijdige oogziekten is aangetast, door een en hetzelfde middel, dat, terwijl het gunstig werkt op de eene ziekte, niet anders dan hoogst nadeelig voor de andere ongesteldheid kan zijn, genezen kunnen worden? Men behoeve zich ook slechts te *Heeze* bij eenige ooglijders te vervoegen en alras zal men vernemen, dat de geneesmiddelen die zij bekomen, hoezeer alle liquide, zeer verschillend in wezen, in werking en aandoening zijn. Niet weinige lijders bekomen voor het eene oog een geheel verschillend vocht dan voor het andere, al naarmate de ziekte hunner oogen onderscheiden is.

Bij deze geheel ongegronde veronderstelling voegt men, dat de Heer KREMER nooit een examen als Oogarts heeft afgelegd en doet het, in verband met deze omstandigheid, doorgaans voorkomen, alsof Zijn Eerw. slechts het in zijn bezit zijnde geheime *middel* op de ooglijders aanwendt, zonder eene grondige kennis van het oog en van de ziekten waaraan hetzelve onderhevig is, te bezitten. De schrijver der brochure *tot nut van 't algemeen* gaat nog verder; hij zegt: « *Wat ik zeg is waarheid*, *maar vreemd om*

(4) Zie 's mans Dissertatio Physico-Mathematica de Machina Atmica. *Trajecti ad Rhenum*, ex officina JOH. ALTHEER. MDCCCXXXIII.

te hooren : een man, die, zoo als ieder ligtelijk begrijpen kan, aan de academie in de Godgeleerde wetenschappen onderwezen is, en sedert jaren het Goddelijk Evangelie verkondigd heeft en nog steeds verkondigd, en die, *zoo als te wel bekend is*, nooit genees-kundige studien beoefend hebbende, als Oogarts optreed. »

Die *eenigzins* met den Heer KREMER bekend is, dien is het ook wel bekend, dat Zijn Eerw. jaren lang de oogziekten bestudeerd heeft, en daarvan eene veel omvattende kennis bezit, zoo als zelfs een der geachtste leden van de geneeskundige Commissie van *Noord-Braband*, onderscheidene malen op de voor den Heer KREMER meest vleijende wijze, erkend heeft. Wij zijn voorts overtuigd, dat de Heer KREMER nog dagelijks de oogziekten bestudeert, en alle uitkomende werken, die ziekten betreffende, telkens aanschaft. Zijne academie-vrienden zullen veelligt ook zeer goed weten of hij vroeger reeds lust voor de geneeskundige studien bezat. Waarschijnlijk kan de *Utrechtsche recensent* hier ook wel van mede spreken.

En ziedaar de wederlegging van de voornaamste grieven, die er tegen den Heer KREMER en diens geneeskundige behandelingen worden ingebragt. Die grieven zijn, zoo als men ziet, of geheel onwaar, of op drogreden gebaseerd. Men heeft nogthans gevolgen uit dezelve getrokken, die wij, gelijktijdig met eenige lasterlijke aantijgingen, welke niet direct met de waardij der geneeswijze van den Heer KREMER in verband staan, in een volgend hoofdstuk zullen pogen te wederleggen.

IV.

Verdere vooroordeelen tegen den Heer KREMER. — *Laster en verguizing Zijn Eerw. aangedaan.* — *Gunstiger oordeelvellingen.*

De schrijver der brochure *tot nut van 't algemeen*, schijnt het noodwendig gekeurd te hebben, om, na met sophismen, zoo als hij meent, de bewijzen van des Heeren KREMERS onbekwaamheid en onbevoegdheid in het genezen van oogziekten te hebben geleverd, eene oorzaak op te sporen voor de uitgebreide praktijk en de menigvuldige genezingen van Zijn Eerw. — Die oorzaak vindt hij gereedelijk in het zeldzame verschijnsel, dat een Predikant tevens Oogarts is, doch het blijkt, dat hij begrepen heeft, dat die rede niet genoegzaam zoude worden geacht, en heeft dus verder, ter verklaring van een en ander, zijne toevlugt tot de grofste onwaarheden genomen.

Men oordeele uit de volgende, op pag. 16 en 17 dier brochure voorkomende regelen:

« Dan wat wij ook verder denken mogen, het is maar al te waar, dat ieder mensch, zelfs den wel opgevoeden en beter onderwezenen, de bijzondere zucht en zwakheid eigen is, om vooral in ongeneeslijke gebreken het liefst hulp te zoeken en aan te nemen van diegenen, welke zich aan hen in eene imposante, veel belovende als bevelende manier, en daarbij zijn middel als een *onfeilbaar orakel*, en als een *panacea*, een algemeen en universeel middel, hetwelk men tegen alle oogziekten min of meer

sterker gebruiken kan, aanbiedt, — en daardoor een vertrouwen inboezemt, waardoor hun het onmogelijke en onwaarschijnlijke als mogelijk toeschijnt; en wie kan daartoe beter zich voordoen, dan een Geestelijke, een Godgeleerde, een Predikant? — en daar de neiging van den mensch om, hetgeen hij niet kan en voor hem een geheim is en gehouden wordt, te bewonderen, zoo is het en kan het niet vreemd wezen, wanneer zulks in de geneeskunde tot zoo vele ongerijmdheden aanleiding geeft. — Het kan dus ook niet anders met den stand van dezen beoefenaar en het vertrouwen op zijn vreemd kunst-vermogen wezen; en wanneer een Predikant zich op de geneeskunst, of liever de oogen-geneeskunst, toelegt en met geheime middelen, zijne praktijk uitoefent, en die *door zoo vele* zijner kunstbroederen, zoo als de genees- en heelkundigen zich plagten te noemen, zoo openbaar, als onder de roos, waarvan zoo vele bewijzen voorhanden zijn, wordt voortgeholpen, en waardoor natuurlijk allerwege duizenden, op deze voorspraak vertrouwende, ook het vertrouwen, op de wettige kunstbeoefenaren niet weinig benadeeld wordt; dan wij laten het verkeerde dezer handelwijze, die gewis afkeuring verdient, aan anderen over om te beoordeelen. Het zal dus wel niemand kunnen verwonderen, waarom alzoo deze vermeende oogen genezingen te *Heeze* zoo veel bijval verkregen hebben. » —

Deze regelen behelzen in de eerste plaats eene beleediging voor wel opgevoede en onderwezene menschen, die de schrijver daar doet voorkomen als zich door plomp charlatanisme te laten misleiden en verblinden; voorts de grove onwaarheid, dat de Heer Kremer zijn *middel* als een *onfeilbaar orakel* en als een *panacea* tegen alle oogziekten aanbiedt; vervolgens de lasterlijke aantijging, dat hij van zijne bediening van Geestelijke, van Godgeleerde, van Predikant, gebruik maakt, om genoemd aanbod ingang te doen vinden en eindelijk de voor alle Predikanten kwetsende uitdrukking, dat zij den Heer Kremer, alléén omdat deze hetzelfde beroep als zijlieden uitoefent, zoo openbaar als onder de roos, zouden helpen in het bezorgen van ooglijders, eene bewering, die,

zoo zij ingang vond, haat en vijandschap tusschen de Geneeskundige en Godgeleerde faculteiten zoude doen ontstaan.

Op de aangehaalde stellingen voortredenerende, schroomt de schrijver der brochure niet, den Heer KREMER een *kwakzalver* en *den beruchten Dominé* te noemen en haalt daarbij vervolgens voorbeelden aan van openlijke bedriegers, die door vreemde gebaren en spreuken, of door het *magnetismus* en *somnambulismus*, de onkundige menigte den huig ligten; alle welke voorbeelden hij zijdelings op den Heer KREMER toepast.

« Het is dan ook maar al te waar, » zegt hij, « zoo als zulks door een ieder wordt opgemerkt, dat de woorden *kwakzalverij*, *marktschreeuwers* en *wonderdocters*, in den tegenwoordigen tijd onverdragtelijk (?) worden gebezigd, met betrekking tot het gedrag van ieder, die in eenig vak van wetenschap, zonder eenige grondige kennis, door snoeven en allerlei kunstgrepen (en het ontbreekt thans niet aan ongeloovigen) in den waan zoekt te brengen, dat hij een zeer kundig en geleerd man is! » Welke honende beleedigingen voor een regtschapen en geleerd mensch! Gewis de schrijver dier brochure, zoude, ware hij ook bevooroordeeld en wangunstig, niet op dergelijken toon geschreven hebben, wanneer hij slechts éénmaal met den Heer KREMER in aanraking ware geweest en zijne ongedwongene innemendheid en grondige kennis der ophthalmie had leeren op prijs stellen. Moge die schrijver er zich veelligt ook op kunnen beroemen in andere medische vakken veel ervaring te bezitten, noch in de theorie noch in de praktijk der oogziekten zal hij met den Heer KREMER kunnen wedijveren.

Ook de schrijver van het artikel uit den *Tolk der Vrijheid* beschouwt den Heer KREMER voor een schandelijken bedrieger, doch geeft hiervoor eene andere beweegrede op. « Zoo lang, » schrijft hij, « geene deskundige, wel bekende Oogartsen, een MENSERT, en anderen openlijk in de dagbladen er voor uitkomen en erkennen, dat de Heer KREMERS verscheidene blinden heeft genezen, die bij hen te vergeefsch hulp hadden gezocht, dan houden wij alle de zoo luidruchtig uitgetrompette wonderkuren, voor schan-

delijk bedrog. » Wonderlijke redenering, voorwaar! Een Heer MENSERT of anderen, welke bekwaamheden zij ook bezitten, en die meer dan één oogzieke hebben opgegeven, welke naderhand door den Heer KREMER is genezen geworden, zij zouden erkennen, dat een niet geëxamineerd Oogarts hun overtroffen en dus beschaamd gemaakt had! Als zoodanig willen wij slechts één, onlangs door den Heer KREMER genezen patient opnoemen, met name den Heer KLIJNVELD, geëmploijeerde aan de Handel Maatschappij. Deze man heeft ons zelf, den 4 Julij dezes jaars, toen wij ons te *Heeze* bevonden en hij reeds nagenoeg genezen was, verklaard, dat hij door voorname Oculisten, onder anderen door VAN ONSENOORT, niet was kunnen worden geholpen. Thans heeft hij door den Heer KREMER het volle gezigt terug bekomen, na, van af den 2 April dezes jaars, lijdende aan graauwe staar en aanvangende zwarte staar, onder zijne behandeling te zijn geweest. Ook ten opzigte van dezen ooglijder hebben zich de *jalousie de métier* en de wangunst geopenbaard. Toen hij zijnen Geneesheeren, die hem niet helpen konden, vroeg, of het niet goed voor hem zoude zijn, dat hij zich naar *Heeze* begaf en de hulp van den Heer KREMER inriep, hadden zij hem doen verstaan, dat Zijn Eerw. Predikant en geen Oogarts was, en slechts eene bijzondere soort van oogziekten genas. Men ried den Heer KLIJNVELD aan, om liever naar *Graefraath* aan den Rijn, te gaan, en zich daar onder behandeling van den Heer DE LEUWE, een der beroemdste Oculisten, te stellen. — Wij kunnen bij deze gelegenheid niet nalaten, onder anderen een patient op te noemen, die, tijdens bij zich onder behandeling van dien bekwamen Oogarts bevond, volslagen blind werd en door Zijn Wel Ed. werd opgegeven, terwijl hij later door den Heer KREMER in bijna acht maanden volkomen werd genezen. Men vindt dezen man, met name BOLLE, vermeld op de achter dit werkje gevoegde opgave van genezen ooglijders. De twee laatst vermelde voorbeelden, waarbij wij alweder personen en zaken genoemd hebben, zullen gewis door ieder onbevooroordeelde als een zeer krachtig bewijs

van de bekwaamheid des Heeren KREMER worden aangemerkt.

De schrijver van het meer bedoelde artikel vergt meer van den Heer KREMER. Volgens hem diende de Heer KREMER, als hij wezenlijk zoo *belangloos* is als men zegt, zijne kunst aan deskundigen te openbaren en openlijk bekend te maken en zijnen *grooten Zender na te volgen, die blinden het gezigt, dooven het gehoor gaf en deze* KUNST *kosteloos aan zijne leerlingen mededeelde.* Wij laten deze profanie geheel voor rekening van den schrijver, doch doen hem de vraag of hij, wanneer hij eene groote ontdekking deed in het gebied der geneeskunde, die, bij verdere volmaking, zijn roem konde vestigen, deze ontdekking dadelijk wereldkundig zoude maken. Wij gelooven het niet, was hij ook zoo onbaatzuchtig als de Heer KREMER. Doch de *kunst* van den Heer KREMER heeft al het voorkomen, van zoo maar niet door enkele mededeelingen en opgaven gekend te kunnen worden. Behalve dat hij verschillende vreemdsoortige geneesmiddelen bezigt, heeft hij zijne theorie op geheel andere gronden gebaseerd en gaat volgens geheel andere principes te werk dan andere Oculisten. Bovendien hebben veelligt weinigen, en dit is wel het allerbelangrijkste, zoo veel tact om den aard der oogziekte dadelijk te onderkennen, als de Heer KREMER, 't welk bekwame Oogartsen hebben moeten toestemmen. De Heer KREMER heeft bovendien veel empirische ondervinding, *veel meer* dan het grootste aantal Oculisten. Door dus zijne *kunst* openlijk bekend te maken, zoude de Heer KREMER aan den eenen kant, ja, nut kunnen stichten, maar aan den anderen kant aan niet genoegzaam in de kennis der oogziekten ervarene Medici (5) geneesmiddelen in handen doen nemen die, door verkeerde toepassing, de meest heillooze gevolgen zouden na zich slepen.

(5) De schrijver van de beoordeeling der brochure, voorkomende in de meer genoemde *Utrechtsche Courant*, erkent zelf, dat in ons land de kennis der oogziekten en gebreken gering en het onderwijs in dat gedeelte der geneeskunde, zelfs aan *sommige* Academien, zeer slecht en *niets beduidend* is. WAAROP DOET ZICH DAN TOCH DE GEËXAMINEERDE GENEESHEER ZOO VEEL BOVEN EEN ONGEËXAMINEERD OCULIST VOORSTAAN?

De bijzondere geneeswijze van den Heer Kremer nogthans zal niet verloren gaan, daar Zijn Eerw. een zoon bezit, welke, zoo als men ons verzekerd heeft, in het medische vak zal worden opgeleid en later door zijnen vader in de kennis der oogziekten onderwezen zal worden.

Verscheidene Medici nog vinden het hard, dat, terwijl zij, geëxamineerden, hun patent moeten betalen, de Heer Kremer ongeëxamineerd en zonder patent, alleen op eene speciale vergunning van het Gouvernement, de ooglijders behandelt. Maar zij vergeten hierbij te voegen, dat zijlieden hunne kuren door goede rekeningen laten volgen, terwijl de Heer Kremer daarentegen van niemand, noch regtstreeks noch zijdelings, ooit één penning vraagt, en dus ten dezen opzigte in een geheel exceptioneel geval verkeert. Iedereen toch ook, die een patentpligtig beroep of bedrijf uitoefent, houdt op patentpligtig te zijn, zoodra hij al het onstoffelijke of materiële, dat tot zulk een beroep of bedrijf behoort, *gratis* aan anderen verschaft.

Ook de schrijver der brochure *tot nut van 't algemeen*, keurt het af, dat het Gouvernement den Heer Kremer toestaat, om, hoe belangeloos en voortreffelijk zijne handelwijze ook zijn moge, vrijelijk de ooglijders te mogen behandelen. Maar hij geeft, evenmin als andere antagonisten van den Heer Kremer, eenige rede voor deze zijne, hem waarlijk weinig eer aandoende, afkeuring op. Dien schrijver zij echter ter kennisse gebragt, dat de geneeskundige Commissie zeer goed met de geneeskundige behandeling van den Heer Kremer bekend is en dat het reeds vroeger bedoelde lid dier Commissie, herhaalde malen zijne hooge tevredenheid dienaangaande, aan Zijn Eerw. en anderen heeft betuigd, ja, zelfs belangrijke ooglijders naar hem heeft verwezen.

De bedoelde schrijver beproeft alles, wat hem slechts mogelijk is, om den Heer Kremer te verguizen en in algemeene minachting te brengen. Zoo loochent hij niet alleen de plaats vindende genezingen, maar zegt zelfs, dat de ooglijders te *Heeze* verergeren. Men oordeele, wat men van dien man denken moet,

uit de volgende, van pag. 26 en 27 zijner brochure overgenomen regelen : « De vraag, » zegt hij, « is en blijft nu maar of de *beruchte Predikant* werkelijk blinden, die een ander praktizijn in de oogengeneeskunst gezegd heeft, niet te kunnen genezen, geneest en herstelt? Voor zoo (ver) wij gehoord hebben, zeggen sommigen *ja*, en ook velen *neen*, terwijl er ook anderen zijn, die wat meer is zeggen, *verergeren*, en *zelfs dat hij vele aldus misleiden belet om door een bekwaam en ervaren Arts beter en spoediger genezen te kunnen worden* en geen wonder, want het zoude ons niet moeijelijk vallen de bewijzen daarvan te borde (!) te brengen; terwijl er ook velen geweest zijn, die nog *ziende* er naar toegegaan en *blind* terug gekomen zijn, daar wij dan het *eerste* volgens grondig vermoeden niet alleen betwijfelen, maar zelfs vermeenen alle redenen te hebben, om het *laatste* te gelooven, ja zulks durven verzekeren en dat alzoo de Heer Kremers geene blinden, die een ander *gezegd heeft* voor *onherstelbaar* te houden, geneest, ten minste het is er nog verre van af, dat wij daaraan eenigzins gelooven, maar in tegendeel en met alle reden vertrouwen, met den beroemden Haller, te kunnen zeggen :

O! gij die niets op vaste gronden doet,
Uw kennis is bedrog en schijn uw hoogste goed! »

Deze laatste dichtregelen kunnen niet beter dan op den brochure-schrijver zelf toegepast worden. Zonder eenige kennis van de zaken, waartegen hij, als Don Quichot tegen de molenwieken, aan het schermen gaat, bezoedelt hij den goeden naam eens waardigen mans. Hij zegt, dat er ooglijders *ziende* te *Heeze* komen en *blind* terugkeeren! Maar het bewijs? Maar welke ooglijders? Die vermeldt hij niet; hij noemt geen naam, geene plaats; . . . niets.

Wij voor ons, die met aanhaling van sprekende bewijzen, van onomstootbare daadzaken, op meer geloofwaardigheid durven aanspraak maken, wij verklaren, dat wij de zekerheid hebben bekomen, dat, noch te *Heeze*, noch in eenige andere plaats waar wij gewezen patienten vonden, één enkel voorbeeld bekend is,

dat de weinige oogzieken, die de Heer Kremer *opgaf, later door andere Oculisten zijn genezen geworden.*

Geen enkele oogzieke, die den te *Heeze* voorgeschreven levensregel volgt, is, aldaar onder verpleging zijnde, ooit verergerd. En van die verergering, *zonder* het houden van den voorgesehreven levensregel, bestaat slechts één enkel voorbeeld, namelijk van eene vrouw, welke sedert lang aan vergevorderde zwarte staar was lijdende en zich, zoo als later bleek, gedurende de behandeling, in sterken drank te buiten ging. Buiten haar is nimmer een ooglijder te *Heeze* verergerd, en wij tarten den schaamteloozen broehure-schrijver openlijk uit, om een ander, daar ter plaatse geweest zijnde patient, op te noemen, die, onder de behandeling van den Heer Kremer met het gezigt ten achteren is gegaan.

Eene laatste smaadrede van den schrijver *tot nut van 't algemeen* is, dat hij het dubbelzinnig doet voorkomen, alsof de Heer Kremer zeer veel ontving van de door hem genezen wordende ooglijders. « Het ware te wenschen, dat vele patienten zoo dankbaar jegens hunne Artsen waren ! » roept hij nijdig en wangunstig uit. Doch laten wij onzen lezers beter onderrigten. De Heer Kremer geeft, zoo als wij reeds gezegd hebben, alle medieamenten, zonder daarvoor iets te vragen, evenmin als hij voor zijne visiten en andere werkzaamheden een penning vordert. Is nu een patient hersteld, dan vertrekt hij, meest na vriendelijke dankbetuiging, soms zonder een woord tot zijn weldoener te spreken, terwijl er enkele voorbeelden zijn, dat mensehen, die hij radicaal genezen had, hem naderhand belasterden, en looehenden dat zij de herstelling van hun gezigt aan hem hadden te danken. Vraagt een patient aan den Heer Kremer, wat hij voor de behandeling betalen moet, dan is het antwoord nooit anders dan : « niets. » Dat men nu zelf naga, hoe veel de Heer Kremer op eene dergelijke wijze *kan* ontvangen. Hoe weinig, hoe onbeduidend zouden de inkomsten zijn van den Medicus, die, in plaats van hooge rekeningen te schrijven, op die manier met zijne patienten te werk ging! *Ware* dankbaarheid toch is bijna zoo zeldzaam als *ware*

vriendschap. Het treffendste voorbeeld daarvan levert ons de Evangelist LUCAS, als hij, in zijn zeventiende Hoofdstuk, gewaagt van tien melaatschen, die door JEZUS werden genezen en waarvan slechts één enkele, een Samaritaan, hem zijnen dank kwam betuigen!

Enkele herstelde ooglijders, die middelen bezitten en zich gelukkig gevoelen door het terug erlangen van het kostelijkste aller zintuigen, zenden den Heer KREMER blijken hunner dankbaarheid. Enkele, zeggen wij, — de arme ooglijders, in welker behoeften hij, door zich zelven te bekrimpen, te gemoet komt, zijn daarentegen geen enkele. De kieschheid verbiedt ons om de namen dier personen hier te noemen, maar zij zijn te *Heeze* zelf wel bekend en men behoeft daar niet lang rond te hooren, naar behoeftige ooglijders, welke, tot zelfs een daalder per week, uit de beurs van hunnen Oogarts ontvangen. Dat is het voornaamste *ontvangen*, hetwelk daar ter plaatse voorvalt!

Uit al het aangevoerde kan men zien, hoe onregtvaardig de vijanden van den Heer KREMER te werk gaan. Hij, de man, die als Predikant boven zoo vele zijner ambtgenooten uitblinkt, op wiens moreel en huishoudelijk gedrag niet de geringste smet kan worden geworpen, hij, die, zonder eenige vergelding, al zijne pogingen inspant, al zijne krachten aanwendt, om de lijdende menschheid de reddende hand te bieden, — hij wordt, tot belooning, belasterd, gehoond, verguisd en geschandvlekt! Wanneer wij dit alles wel bedenken, dan verwondert het ons, hoe de Heer KREMER kan blijven voortvaren met zijne geneeskundige behandelingen, die hij *geheel* in het belang van een ander, en met materieel nadeel doet niet alleen, maar ook ten nadeele van zijn eigen gezigt, dat door zoo dikwerf herhaalde inspanningen en het veelvuldige gebruik van vergrootglazen zeer veel te lijden heeft, zoodanig zelfs, dat Zijn Eerw., naar men ons heeft verzekerd, veel vrees koestert, dat hij, oud wordende, zelf datgene zal verliezen, wat hij thans aan anderen terug geeft! Of bezit hij zoo vele menschenliefde en godsdienstzin en wegen de warme

handdruk van een' opregten vriend en de ongehuichelde traan van een erkentelijk hart bij hem tegen zoo veel laster en verguizing op? Wij hopen het en wij hopen tevens, dat dit voortdurend het geval moge zijn. Maar vuriger hopen wij nog, dat alle haat, welke den edelen man wordt toegedragen, allengskens ophoude te bestaan; dat het algemeen belang van rampzalige natuurgenooten niet langer op den achtergrond sta bij vuig eigenbelang! — En ieder onbevooroordeelde, die met de aangehaalde belangrijke daadzaken niet bekend is, onderzoeke dezelve; hij ondervrage voorts de personen, welke wij aangeduid en op de achter dit werkje gevoegde lijst vermeld hebben, en wij twijfelen geen oogenblik, of hij zal ten volle beamen, wat wij hier ter neêr hebben geschreven.

Bij al die ongunstige oordeelvellingen, door middel der drukpers, aangaande den Heer Kremer gedaan, ontbreken er nogthans ook geene openbare geschriften, welke zijne verdiensten den regtmatigen lof doen wedervaren. In onderscheiden kleine artikels van het *Handelsblad* is zulks geschied en voornamelijk in een ingezonden artikel, voorkomende in den *Tolk der Vrijheid*, van den 12 December 1840, n.° 72, dat wij, tot sluiting van dit Hoofdstuk, hier laten volgen:

« *Worden ware deugden en verdiensten ook altijd met ordelinten beloond?* »

Ter gelegenheid van de plegtige inhuldiging van onzen geëerbiedigden Koning, zagen wij een groot aantal verdienstelijke en niet verdienstelijke mannen tot den ridderstand verheffen. De namen der meeste personen, die tot de eerstgenoemden behooren, zijn in sommige dagbladen, als een bewijs van erkenning hunner verdiensten, opgegeven, en van ganscher harte juichen wij dit blijk van hulde toe.

Ons volstrekt van alle personaliteiten willende onthouden, zoo zullen wij, noch regtstreeks, noch zijdelings, te kennen geven,

welke personen ons voor den geest zweven, van wie wij geene in het oog loopende verdiensten kennen, en durven verklaren, dat zij dezelve niet bezitten, en die nogthans het ridderlint, bij boven vermelde gelegenheid, ontvingen. Naar onze meening hebben dezulken dit eereteeken alléén door het verfoeilijk nepotismus verworven.

Hoe schandelijk en laaghartig het is, te trachten, om door zulke middelen eer en aanzien te verwerven, kan alleen hij gevoelen, die een regtschapen en fier karakter bezit, wiens hart vervreemd is van kabalisme, veinzen en vleijerij.

Wij vereeren den Vorst, die *ware* verdiensten, aan den staat, of bijzondere weldaden, aan de menschheid bewezen, naar waarde beloont.

Onbetwistbare verdiensten, voortreffelijke, den mensch vereerende daden te beloonen, is ongetwijfeld eene verhevene roeping, die aan het hart eene streelende gewaarwording, eene innige tevredenheid en eene genoeglijke zelfvoldoening schenkt. Doch goede gaven en onderscheidings-teekenen te verspillen, aan personen, welke geene bekende, bijzondere verdiensten bezitten is — om hier geene andere benaming te bezigen — ongerijmd en verwekt een moeijelijk te onderdrukken gevoel van afkeuring en ontevredenheid; maar inzonderheid is dit het geval, wanneer men ziet, dat bij zulk eene groote mildheid in het schenken van onderscheidings-teekenen van *wezenlijke* verdienste, een man is voorbijgegaan, die, sedert vele jaren, alleen ter liefde der menschheid, met ter zijde stelling van alles wat naar eigenbelang zweemt, met opoffering en ongelooflijk veel moeite en inspanning, zoo veel nut en heil sticht, zulke ruime zegeningen onder zijne natuurgenooten verspreidt, en boven zijne tijdgenooten uitmunt.

Wie kan nog in het onzekere zijn, wie wij hier bedoelen; wie zoude niet zijne blikken wenden naar het oord, waar zich zoo vele diepe ongelukkigen ophouden, om redding te vinden? Ja hem, den edelen Predikant Kremer te *Heeze*, zwaaijen wij de

zoo regtmatig verdiende hulde toe. Wat de zwadder der kunstnijd ook moge trachten te bezwalken, zijn naam blijft eeuwig voortleven in de dankbare harten, die den braven, edelen man opregt vereeren en beminnen. — Spreekt gij, die door hem aan de maatschappij als gelukkige en nuttige leden zijt teruggegeven, die van een der allergrootste rampen des levens door hem zijt ontheven (6)! Gij erkent dien edelen Predikant met ons en honderd anderen als een' man van *ware* en onbetwistbare verdiensten.

Wij bekennen het, dat het ons ten hoogste bevreemdde, dezen man niet gevonden te hebben onder het heirleger der nieuwe ridders; — wij kunnen niet begrijpen, hoe het mogelijk is, dat hij bij deze gelegenheid de aandacht des Monarchs ontgaan kan zijn, daar het aangevoerde betreffende Z. W. Eerw. overbekend is door het geheele rijk. »

(6) « In het vorige jaar hebben bijna 60 personen *Heeze* volkomen hersteld verlaten, en dit jaar tusschen 30 en 40: — natuurlijk dezulken, welke slechts gedeeltelijk hersteld zijn, daar nog buiten gerekend. » (*Noot van den Tolk der Vrijheid*)

V.

De eigenlijke behandeling der ooglijders te Heeze. — Situatie van dat dorp.

Het getal der zich te *Heeze* bevindende ooglijders is steeds aanzienlijk en heeft somwijlen circa 300 bedragen. In den zomer zijn er altijd de meesten aanwezig, daar dit saizoen eenigzins gunstiger voor de genezing is dan de winter, schoon de genezing ook dan niet stil staat. Eenige patienten gaan, zonder geheel hersteld te zijn, tegen den winter naar hunne woonplaatsen en keeren de volgende lente naar *Heeze* terug, om zich op nieuw onder geneeskundige behandeling te stellen. De Heer Kremer heeft echter het liefst, dat de lijder onafgebroken te *Heeze* blijft, daar het anders wel eens gebeurt, dat de nog niet volkomen genezene, gedurende zijn afwezen weder instort. Sommige lijders, die, om deze of gene reden, niet langer te *Heeze* kunnen vertoeven en wel gedeeltelijk, maar niet geheel genezen zijn, bekomen van hunnen Oogarts eenig oogwater, dat zij mede nemen, onder belofte, hetzelve geheel alleen voor zich zelf te zullen houden, welke belofte echter niet altijd blijkt nagekomen te zijn.

De genezing gaat bij eenige patienten zeer spoedig, zoo als wij in ons tweede hoofdstuk door voorbeelden hebben aangetoond; bij anderen gaat zij langzamer: doch, in vergelijking van den tijd, welke vele andere Oculisten noodig hebben, om hunne lijders te herstellen, zoude men die genezingen nog steeds buitengewoon spoedig kunnen noemen. Het is overigens bekend, dat, over het

algemeen, geene ziekte langeren tijd van genezing vordert, dan de oogziekte en dat zij, uit dien hoofde, de *ziekte van geduld* wordt genoemd. — Het is verder natuurlijk, dat niet ieder patient, die te *Heeze* aankomt, door den Heer KREMER genezen wordt. Maar toch verre weg het grootste gedeelte keert met gezonde oogen terug en zij, die ongenezen of gedeeltelijk genezen vertrekken, zouden veelligt op den duur hun gezigt terug bekomen, indien de een of andere rede hun niet belette, langer te *Heeze* te kunnen vertoeven.

Alle patienten, welke te *Heeze* aankomen, kunnen zich elken morgen ten huize van den Heer KREMER vervoegen, om hem te spreken, uitgezonderd alleen des zaturdags en op zon- en feestdagen. Zijn Eerw. ontvangt de lijders op de meest innemendste wijze, vraagt hun met de belangstelling eens menschenvriends naar alle bijzonderheden hunner ziekte, levenswijze, ouderdom, vroegere behandeling enz., en stelt daarna het naauwkeurigste onderzoek omtrent den toestand van hun gezigts-vermogen in het werk. Dit onderzoek is veelal zeer moeijelijk, doordien bijna alle ooglijders, vóór zij te *Heeze* komen, reeds door anderen zijn behandeld, van wien de eene Medicus deze, de andere gene geneesmiddelen tegen de ongesteldheid heeft aangewend. Het gebeurt dan ook wel, dat een aankomende ooglijder eenige dagen voorloopig onder behandeling moet blijven, ten einde door het aanwenden van medicamenten, de ware geaardheid der ziekte blijke; waarna hij hem òf onder behandeling neemt òf hem op eene behoedzame wijze te kennen geeft, dat hij geen kans ziet om hem te genezen. Meestal echter doet de Heer KREMER zulks reeds bij de eerste visitatie. Verre weg het grootste aantal lijders, die zich bij hem aanmelden, neemt Zijn Eerw. onder behandeling; alleen zij, die volstrekt het minste leven niet meer in het oog hebben, worden door hem afgewezen. Hij geeft den lijders, die hij onder behandeling neemt, voorts te kennen of hij hoop heeft, hen in korten of langen tijd en geheel of gedeeltelijk te zullen genezen.

Vervolgens schrijft de Heer KREMER de patienten hunnen leef-

regel voor. Dezelve is gemakkelijk op te volgen, als behoevende zij zich slechts te wachten voor enkele spijzen en voorts voor alle scherpe en prikkelende voorwerpen van consumtie. Op jenever rust het sterkste verbod; en wanneer de Heer Kremer een ooglijder aantreft, die aan sterken drank verslaafd is, dan doet hij eerst alle pogingen, om hem daarvan af te brengen, hetwelk hem reeds eenige malen gelukt is, en zoo hem dit onmogelijk voorkomt, ontzegt hij den lijder zijne geneeskundige hulp. Bier mag de patient gebruiken, wanneer het niet oud is. Den lijder wordt voorts aangeraden om zich des avonds vroegtijdig ter ruste te begeven, na 10 uren niet meer buiten te komen en des morgens vroeg op te staan. Voor zonneschijn moet de patient zich in acht nemen. Wandelingen, bij goed weder, wanneer de lucht bewolkt is, worden zeer aanbevolen.

Uitgezonderd de visites der oogzieken, welke een gedurig toezigt vereischen, verrigt de Heer Kremer geregeld twee malen in de week, des maandags en vrijdags, zijne geneeskundige inspectien en gaat bij ieder zijner patienten den toestand der oogen met naauwgezetheid opnemen, terwijl hij steeds jegens iedereen minzaam en hoogst bescheiden is. Nimmer heeft hij, naar ons door geloofwaardige lieden verzekerd is, deze zijne visites verzuimd of uitgesteld. Het ruwste en guurste weder houdt hem daarvan niet terug. In 1840 zich aan het sterfbed zijns vaders, toen Predikant op een 3 uren van *Heeze* gelegen dorp, bevindende, verliet hij dit om op den gewonen tijd zijne patienten te bezoeken, waarna hij dadelijk naar zijnen dierbaren vader terug keerde, die, weinig uren later, overleed.

Ten zijnen huize terug gekomen, neemt de Heer Kremer de medicijn-fleschjes van ieder lijder en vult dezelve, na zorgvuldig gereinigd te zijn, op nieuw, daarbij die geneesmiddelen wijzigende naar de verandering, welke hij in het gezigt van ieder zijner patienten heeft bespeurd. Twee malen in de week bekomen de ooglijders alzoo versche oogwaters.

Deze oogwaters hebben weinig reuk en zijn bijna kleurloos; het

verschil derzelve bemerkt men het best door den smaak en de uitwerking, daar het oogwater van den eenen patient zeer pijnlijk is in het oog, van een ander stekend, van een derde prikkelend, en dat van een vierde geene dier gewaarwordingen veroorzaakt. Verschillende, zelfs beroemde Oculisten, zijn, meest incognito, te *Heeze* geweest, hebben daar het oogwater van een patient zien magtig te worden en hetzelve onderzocht. Twee hunner, meenende de bestanddeelen van hetzelve gevonden te hebben, vervaardigden zelf een oogwater en appliceerden dit op hunne lijders: bij den een deed hetzelve geene gunstige uitwerking; de andere, in eene voorname stad van *Noord-Braband* woonachtig, genas er een ooglijder mede, maar deed er twee volgende patienten schroomelijk mede ten achteren gaan. Zoude het algemeen vermoeden, dat de Heer Kremer slechts één enkel geneesmiddel voor al zijne lijders bezigt, hiervan ook de noodlottige oorzaak zijn geweest?

De geneesmiddelen worden des morgens, des middags en des avonds, door vier personen, waarvan drie vrouwen, den lijder toegediend. Sommige patienten, die bijna geheel genezen zijn, bekomen het oogwater slechts twee- of eenmaal des daags. De personen, die de lijders verzorgen, hebben, voor ieder afzonderlijk, een of twee genommerde fleschjes, die zij, bij hunne toeren, alle mede nemen. Het toedienen der medicijnen geschiedt op de volgende wijze: De lijder legt het hoofd achterover op de kniën van haar of hem, die het oogwater toedient, welke nu in het eene oog eenige droppels van hetzelve laat vallen en deze, met veel behoedzaamheid, door middel van den duim en eene vinger, gedurende een paar minuten, er door heen werkt, waarop de lijder het hoofd voorover buigt, ten einde het vocht weder uit het oog te laten vloeijen. Op dezelfde wijze wordt voorts het andere oog behandeld, waarna de patient zich onmiddelijk in eene donkere kamer begeeft en daar een klein uur vertoeft, het gezigt vervolgens allengskens weder aan sterkere lichtstralen blootstellende.

Voor dit behandelen worden iedere week eenige weinige stuivers aan de daarmede belaste lieden betaald. Ieder geeft zoo veel

hij wil; niemand echter is tot dit geven verpligt. De min gegoeden verzamelen zich op geregelde uren telkens in een daartoe bestemd lokaal, schuins tegen over het woonhuis van den Predikant gelegen en laten zich daar het oogwater toedienen, terwijl alleen zij, die daartoe in staat zijn, een páar stuivers 's wekelijks voor hunne behandelaars, afzonderen. Ieder eenigzins gegoede patient betaalt voorts 's wekelijks 10 cents tot een te *Heeze* opgerigt fonds, waaruit aan de behoeftigste ooglijders eenigen onderstand wordt verleend. Zeer beduidend kan die onderstand echter niet zijn, dewijl de contributie gering is en het slechts zelden gebeurt, dat er door den een of ander genezen patient, die naar zijne woning terugkeert, eene buitengewone gift van eenige guldens aan hetzelve geschonken wordt. Te wenschen ware het, dat eenige menschenvrienden zich dit fonds aantrokken; de aan hetzelve gegevene gelden zoude bezwaarlijk nuttiger kunnen worden besteed. De Heer Kremer zoude dan tevens niet langer van zijn gering tractement als Predikant, onderstand behoeven te verleenen aan behoeftige ooglijders, die hij gaarne genezen wil en welke door het kleine fonds niet kunnen worden onderhouden.

De administratie van dit fonds wordt, onder toezigt van den Heer Kremer, gratis waargenomen door een zeer geschikt en minzaam man, die sedert eenige jaren te *Heeze* woonachtig is en daar thans eene betrekking heeft. Aan hem hebben wij onderscheidene belangrijke mededeelingen betreffende den Heer Kremer en zijne genezingen, te danken. Diezelfde Heer houdt ook meestal de administratie voor zoodanige patienten, die zich zelf niet administreren kunnen en voor dezulken, die voor rekening van gemeente- of armbesturen, of van bijzondere menschenvrienden, te *Heeze* gevoed, gekleed en gehuisvest worden; voor het houden van welke administratie slechts 5 procent in rekening wordt gebragt. Inderdaad eene karige belooning voor vele moeite, te meer, wijl het somwijlen gebeurt, dat al het vooruitgeschotene niet ten volle wordt terugbetaald.

Wanneer de patienten te *Heeze* aankomen, dan nemen zij aan-

vankelijk hunnen intrek in den *Pelikaan*, bij J. van Dijk, of bij den Burgemeester, die tevens logementhouder is. Eenigen gaan logeren in den *Jager*, bij J. Giller, beter bekend onder den naam van Jan de Jager. In deze logementen kunnen zij zich vervolgens ook, even als in partikuliere huizen, bij de week verbinden. Verre weg de meeste lijders gaan bij partikuliere ingezetenen wonen, doch moeten hierbij zorg dragen, dat zij, zoo veel mogelijk, in de kom der gemeente blijven. De sommen, welke voor kost en inwoning worden besteed zijn zeer verschillende; het minimum daarvan kan men nogthans op *f* 2.25. à *f* 2.50. en het maximum op *f* 14. per week berekenen. Het bewasschen is hieronder niet begrepen: de patienten laten zulks, tegen afzonderlijke betaling, meestal bij de vrouwen der te *Heeze* gestationneerde Marechaussées verrigten.

Wat de inwoners van *Heeze* betreft, deze zijn, op eenige uitzonderingen na, over het algemeen eenvoudige lieden, zoo als de bewoners van de meeste dorpen zijn. Zij weten zich nog al naar de behoeften der ooglijders te schikken. Er hebben zich te *Heeze* ook een paar Hollandsche familien gevestigd, bij welke de patienten het zeer goed kunnen hebben, zoo wat aangaat huisselijk verkeer, als ten opzigte van voeding, ligging en diergelijken. Dit gaat bij de meeste Heezenaars ook vrij wel. Voor hem vooral, die geene Belgische of andere vreemde bieren gewoon is te drinken, is het bier, dat te *Heeze* gedronken wordt en dat grootendeels uit de brouwerijen van het een uur van daar gelegen dorp *Leende* komt, een zeer aangename en, matig gebruikt, zelfs een zeer gezonde drank.

De ooglijders hebben onder elkander nog al eenig gezellig verkeer; buitengewone vermaken moet men echter, zoo als ligt te begrijpen is, niet te *Heeze* zoeken. Des zondags komen alle hervormde patienten ter kerk en dan is het een aandoenlijk schouwspel, te zien, met hoe veel godvruchtige aandacht zoo vele ongelukkigen toeluisteren, en te hooren, met welke troostrijke, bemoedigende en hartelijke woorden zij van den kansel worden toe-

gesproken, door denzelfden man, van wien zij eenmaal het edelste der zintuigen hopen terug te erlangen.

De lucht is te *Heeze* zeer zuiver en gezond, en wanneer men van de minder gezonde streken des Rijks, dáár komt, kan men, zulks aan eene vrijere ademhaling, meer levendigen omloop van het bloed, grootere eetlust enz., duidelijk bespeuren. De grond is er over het algemeen niet zeer vruchtbaar, en bestaat meestendeels uit zand en heide, op vele plaatsen met boomen en heesters beplant, waar zeer aangename, natuurlijke wandelwegen door henen kronkelen. Ook in de bosschen van den Baron TUIJL *van Serooskerken van Heeze* zijn wandelwegen, waarvan eenige fraai zijn aangelegd, vooral die, welke zich in den omtrek van zijn kasteel bevinden, dat een niet prachtig, maar ruim en hecht gebouw is, waarvan de stichting uit de middeleeuwen dagteekent.

Heeze is twee uren verwijderd van de Belgische grenzen, en evenver van het stadje *Eindhoven* alsmede van het groote dorp *Valkenswaard.* Eén uur van *Heeze* vindt men het bloeijende dorp *Geldrop*, met verscheiden lakenfabrijken, en op denzelfden afstand, maar in eene tegenovergestelde rigting, het reeds genoemde dorp *Leende*, met bierbrouwerijen. De onder *Heeze* behoorende huizen zijn zeer verspreid; in den kom der gemeente vindt men eenige goed gebouwde, nieuwe woningen. Ook de Katholijke Kerk is nieuw, fraai gebouwd, van binnen prachtig versierd en van een zeer goed orgel voorzien. Het dorp telt 2000 inwoners, die meestal van den landbouw of van de nering leven, terwijl velen ook gedeeltelijk hun bestaan vinden door de bij hen inwonende patienten. Voorbij *Heeze* stroomen twee beeken, de *A* en de *Rul*, waaruit de patienten, op aanraden van den Heer KREMER, water laten halen, om zich daarmede te wasschen. Straatwegen vindt men er evenmin als in de naburige dorpen; de straatweg naar *'s Hertogenbosch* begint eerst te *Eindhoven*, tusschen welke beide plaatsen eene diligence rijdt, die correspondeert op de stoomboot van *Rotterdam* naar eerstgemelde plaats. Ieder ooglijder, die op die stoombooten te kennen geeft, dat hij naar *Heeze* gaat, om

zich onder behandeling van den Heer KREMER te stellen, betaalt, des verkiezende, slechts de helft van hetgeen andere passagiers betalen, en twee derde van de gewone vracht in de diligence van *'s Bosch* naar *Eindhoven*, eene schikking, die den ondernemers dier stoombooten en diligences de meeste eer aandoet.

VI.

Oppervlakkige bespiegelingen over het oog, de belangrijkheid der ziekten en den deerniswaardigen toestand van blinden. — Belang dat de Regering in de genezingen der ooglijders te Heeze dient te stellen.

Het oog is zonder eenigen twijfel het belangrijkste der menschelijke zintuigen. Het is het fijnste, delicaatste en schoonste orgaan van den mensch, het orgaan, dat, bij ongesteldheid of vernietiging, het gelaat deszelfs schoonheid ontneemt, de uitdrukking der zielskrachten van hetzelve vaagt, er het floers eener sombere melancolie op verspreidt en den ongelukkigen lijder een half wezenloos voorkomen geeft. Gewis, schoon het mogelijk is om zonder gezigt te leven, zoo heeft zulk een leven nogthans luttel waarde; het is weinig meer dan een plantenleven. *Oculus ad vitam nihil facit, ad vitam beatam nihil magis*, zegt BOERHAAVE in zijne *Prælectiones de morbis oculorum.*

Op den duur dieper ongelukkig dan blind te zijn, is bijna niet mogelijk. Ook gebeurt het dan niet zelden, dat een blinde, die bij geen Oculist eenige hoop op herstel bekomt, de handen aan zich zelf slaat. « Onderscheidene lijders, » zegt Professor CH. J. F. CARRON DU VILLARDS (7) » beroofden zich van het leven, wanneer zij vernamen, dat er geen hoop op herstel meer voor hen was. Gedurende zes maanden zweeg ik op de aanzoeken van een oog-

(7) Guide pratique pour l'étude et le traitement des Yeux. Tom. I. pag. 219.

lijder die de zwarte staar had. Moede, zijne verklaringen, dat hij zich in allen gevalle in zijn noodlot zoude schikken, langer aan te hooren, zeide ik hem eens de waarheid; — vierentwintig uren later had hij, na zijne zaken geregeld te hebben, zich den keel afgesneden. »

De zelfmoord is in allen gevalle laakbaar, maar zoo dezelve ooit voor verschooning vatbaar is, dan is het van een blinde, die geene hoop op herstel meer heeft, wien het leven tot last verstrekt en die, als het ware, een balling der natuur is. Verschrikkelijker, beklagenswaardiger en meer levensgenot verwoestenden toestand dan de blindheid, bestaat er inderdaad niet, en het innigste mededoogen moet ons bezielen, voor die rampzaligen, welke zoo ongelukkig zijn, door die ijsselijke ongesteldheid getroffen te worden.

De oogen zijn het, welke onophoudelijk werkzaam zijn, om de buitenwereld aan de ziel voor te stellen; zonder ophouden brengen zij alles wat er voorvalt aan den geest over. De blinde weet van dit alles niets; teruggetrokken zit hij te mijmeren, neêrslagtigheid en droefheid overweldigen zijne ziel, en zwart als de eeuwigdurende nacht, die hem omgeeft, zijn meestal zijne denkbeelden. Alleen wat de klank hem overbrengt dringt tot zijne ziel door. Daarmede en met de herinnering aan vorige dagen van vreugde en geluk, houdt hij zich bezig, wanneer zijne gemoedsgesteldheid hem niet over het deerniswaardige van zijnen toestand doet peinzen. — Hoe gaarne zoude hij het azuren gewelf willen aanschouwen, van waar de schitterende zon hare gouden stralen op de lagchende aarde schiet; hoe gaarne zoude hij den glans der zilveren maan en der millioenen bollen, die door het eindelooze heelal fonkelen, met zijn oog willen opvangen. Maar het is hem niet vergund, de rampzalige! Eeuwige duisternis omhult hem overal en altijd; alle verhevene, alle bekoorlijke, indrukwekkende natuurtafereelen, die eene gevoelige ziel zoo veel genot, zoo vele aardsche zaligheid verschaffen, mist hij. Men spreekt hem toe en hij weet niet naar welken kant hij zijn gezigt moet

wenden, om te antwoorden. Men zet voedsel voor hem neêr, maar wat men hem geeft, weet hij niet.

Alles draagt bij om den ongelukkige ieder oogenblik de folterende gedachte zijner blindheid voor den geest te brengen, — geen voet kan hij verzetten, zonder dat hij zeker is, niet in een afgrond te storten of in een diepen stroom ter neêr te ploffen! Onzekerheid en angst zijn de gidsen, die hem geleiden, wanneer hij het waagt, alleen te loopen.

Men spreekt den ongelukkige van bekoorlijke schoonheden, van bloeijende lentevelden, men hangt hem een fraai schilderij van innemende voorwerpen op, en de verbeelding des lijders wordt opgewekt, de ziel wil zoo gaarne zelve datgene aanschouwen, wat de klanken haar onduidelijk doen kennen, maar het is niet mogelijk, — en de blinde gevoelt het hartverscheurende van zijnen rampspoed zoo veel te meer.

Doch dit is niet alles. Er is iets, dat de lijder, wanneer hij hart en gevoel bezit, nog veel meer kwelt, dat is: de gestadige, gedwongene afhankelijkheid, die folterbank eener mannelijke ziel. Nietige wezens, boven welke zijn geest hem oneindig verre verheft, beslissen over zijn doen en laten; aan hen moet hij zijn wil onderwerpen; buiten hen kan hij niets uitrigten. Van de luim eens kinds hangt het af, of hij kan wandelen om, zoo veel mogelijk, zijn overkropten boezem in de opene natuur eenige lucht te geven; een dwaas beslist of hij een zijner ongeluksvrienden zal bezoeken, om, door wederzijdsche uitstorting hunner harten en het vergieten van heete tranen, eenige tijdelijke verlichting te bekomen van den verpletterenden last, waaronder zijne ziel dreigt te smoren. — Voeg bij zulk een gevoelige en beschaafde blinde nu nog financiëel gebrek, en gij hebt het ijsselijkste toonbeeld, dat de menschelijke ellende kan aanwijzen!

In alle geschriften van blinde schrijvers en dichters, hoe wijsgeerig en onderworpen deze ook waren, straalt die droefgeestigheid door, welke ons van de akelige zielsgesteldheid dier rampzaligen eenig denkbeeld kan geven. HOMERUS, TIRESIAS, THAMYRIS en

Ossian uit de oudheid, de onsterfelijke Milton en anderen van lateren tijd, konden, evenmin als onze Petronella Moens, den indruk afweren, welke de eeuwigdurende nacht, die hen omgaf, en het besef van het diep ongelukkige van hunnen toestand, op hunne zielen maakten.

Wie gevoelt niet het roerende der volgende regelen, die wij uit Ossian, vertaling van Mr. P. L. v. d. Kasteele (bl. 52), overnemen:

> Wanneer houde ik eens op, mijn klagenden toon te doen hooren,
> Bij de stroomen van 't galmende Cona? mijn leven versleet ik
> Steeds in den krijg; en mijn jaren werden verduisterd door smarten.
> Dochter met handen als sneeuw! ik was nog zoo blind niet zoo somber,
> Niet zoo bedrukt, zoo verlaten, toen Everallina mij lief had.

Hoogst treffend is ook de groote Milton, als hij in zijne zangen al het ongelukkige van zijnen toestand schetst. Hoe roerend zijn niet de volgende regelen van den edelen man, waarin hij, na van het zonnelicht gesproken te hebben, zegt:

> But thou
> Revisit'st not these eyes, that roll in vain
> To find thy piercing ray, and find no dawn;
> So thick a drop serene hat quench'd their orbs.
> Or dim suffusion veil'd.

en verder:

> Thus with the year
> Seasons return; but not to me returns
> Day, or the sweet approach of even or morn,
> Or sight of vernal bloom, or summer's rose,
> Or flocks, or herds, or human face divine;
> But cloud instead, and ever-during dark
> Surrounds me, from the cheerful ways of men
> Cut off, and for the book of knowledge fair
> Presented with a universal blank
> Of natures works, to me expung'd and ras'd,
> And wisdom at one entrance quite shut out.

Wij hebben deze regelen, zoo goed als in ons vermogen was, aldus vrij vertaald :

Geen gloed des hemels zal ooit weêr dit oog bestralen ;
't Is vruchteloos, dat ik het hier en ginds laat dwalen ; —
'k Zoek schittrend zonnelicht — en 'k zie geen avondrood
Sints 't eeuwig zwart gordijn mij voor deze oogen schoot.

De lente keert terug, met alle nieuwe jaren,
Maar voor mij is de dag voor eeuwig heen gevaren ;
Geen vrolijk morgenuur, geen zoeten avondstond,
Breekt ooit voor mij weêr aan op dit benedenrond.
'k Zie nooit een fraaije bloem haar schittrend schoon verspreiden ;
'k Zie nooit een kudde meer in 't welig grasperk weiden.
Omsluijerd is voor mij het menschelijk gelaat,
Waarop, van Godes beeld, den kenb'ren stempel staat.
Wat schatten ook verstand, vernuft en wijsheid gaven,
Voor mij zijn ze immermeer in nevelen begraven.
De schoonheid der natuur, van 's hemels glans vervuld ;
Is te aller tijd voor mij van bangen nacht omhuld.
De somb're duisternis, die mij steeds houdt omgeven,
Heeft tusschen *mensch* en mij een slagboom ingedreven.

Welk hart, dat eenig gevoel bezit, krimpt niet van weedom ineen bij de overweging, dat er zulke rampzalige wezens bestaan, die natuurgenooten van ons zijn, menschen, door denzelfden God geschapen als wij? En wie gevoelt dan niet tevens de heiligste verpligting, om alles aan te wenden, wat het deerniswaardige lot dier ongelukkigen kan lenigen en wat hun kan troosten en opbeuren?

Maar is men met ongelukkige blinden begaan en stelt men belang in hunnen beklagenswaardigen toestand, hoe veel belang dient men dan ook niet te stellen in den Heer KREMER, de man, die aan honderden zulke ongelukkigen het volle gezigt heeft terug gegeven en hen weder nuttige leden der maatschappij heeft doen worden. En, wat meer is, vele dier rampzaligen waren behebt met oogziekten, welker genezing tot nog toe door alle Medici voor onmogelijk werd gehouden!

Verdient de Heer Kremer de grootste belangstelling en dankbaarheid van ieder menschenvriend in het bijzonder, niet minder kan hij, onzes inziens, op die der Hooge Regering aanspraak maken, en het zoude veelligt onzen geëerbiedigden Monarch tot lof verstrekken, indien Zijne Majesteit zelve Hare bescherming verleende aan de te *Heeze* plaats vindende geneeskundige behandelingen.

Zijne Majesteit, die deugd zoowel als kunde en verdienste weet te waarderen, schonk aan den beroemden de Leuwe te *Graefraath*, het ordeteeken des Nederlandschen Leeuws. — Deze bekwame buitenlandsche Oculist nogthans genas nimmer een ooglijder, die door den Heer Kremer niet konde worden genezen, terwijl laatstgenoemde daarentegen, zoo als wij vroeger met een voorbeeld aanhaalden, een oogzieke genas, die onder behandeling van den Heer de Leuwe blind was geworden.

Het zoude in het belang van de schatkist en tevens der lijders zijn, dat alle militairen, die aan eene bedenkelijke oogziekte laboreerden, naar *Heeze* werden opgezonden en daar, onder disciplinair toezigt van een officier of onder-officier, werden verpleegd. Want, hoe vele oogzieken zijn niet door den Heer Kremer genezen, welke van de korpsen, wegens onherstelbare blindheid, waren gegageerd geworden en die thans, schoon volkomen ziende, nog van den Staat het hun bij hun ontslag verleende gagement jaarlijks ontvangen! Het schijnt bovendien thans aan 's Rijks hospitaal te *Utrecht* de gewoonte te zijn, om blinde militairen tot eene gratificatie voor te dragen, ten einde daarmede naar *Heeze* te kunnen gaan en zich te laten genezen, zoo als wij ook op de lijst der belangrijke ooglijders genoteerd hebben. Veel zoude het dus uitwinnen, zulke militairen, zoodra het bleek, dat zij van de Egyptische of van eene andere ernstige oogziekte waren aangetast, dadelijk onder behandeling van den Heer Kremer te doen stellen, waardoor de lijders tevens zoo veel te eerder uit hunnen rampvollen toestand werden gered.

Wij besluiten met den wensch, dat deze bladen de bijzondere

aandacht Zijner Majesteit niet mogen ontgaan, alsmede, dat dezelve mogen strekken, om de belangstelling van alle menschenvrienden op te wekken en de lastertaal te verstommen, waarmede vooroordeel, wangunst en nijd een van de nuttigste leden der maatschappij, een der verdienstelijkste burgers, hebben aangerand!

NAAMLIJST

van eenige belangrijke Ooglijders, die door den Heer **Kremer**, *te* Heeze, *zijn genezen geworden.*

NAMEN.	MAATSCHAPPELIJKE BETREKKING EN WOONPLAATS.
De Heer J. L. Avis.	Fabrijkant te Zaandam.
Mevr. Baert, geb. Burgerhout.	Te Leijden.
Baths.	Te Amsterdam.
Bard.	Wegens blindheid gepensioneerd mineur, komende van Maastricht, thans te Vucht, bij 's Bosch.
De Heer Begeman.	Predikant bij de Hervormde Gemeente te Roermonde.
Mejufvr. Bentfeld.	Te Amsterdam.
De Heer de Berg.	Ontvanger te Valkenswaard, thans Controleur der Belastingen te Boxmeer.
Mejufvr. Bergeon.	Te 's Gravenhage.
De Heer Bezorger.	Te Sneek.
De Heer Blom.	Bouwkundige te Alkmaar.
M. Bollen. (*a*)	Bierbrouwer te Helden, bij Venlo.
Bongers.	Bouwkundige te 's Gravendeel.

IN WELKE GESTELDHEID ZIJ TE HEEZE ZIJN GEKOMEN.	*Aanmerkingen.*
Bijna blind door graauwe staar.	
Graauwe- en beginsel der zwarte staar.	
Genoegzaam blind ten gevolge van ontstekingen.	
Volslagen blind ten gevolge van ontstekingen.	
Bijna blind ten gevolge van ontstekingen.	
Graauwe- en beginsel der zwarte staar.	
Bijna blind ten gevolge van hevige ontstekingen.	
Graauwe- en beginsel der zwarte staar.	
Graauwe staar.	
Graauwe- en beginsel der zwarte staar.	
Volslagen blind ten gevolge van ontstekingen.	(*a*) Vóór deze lijder te Heeze kwam, was hij gedurende ruim een half jaar onder behandeling van Doctor DE LEUWE, te Graefraht, alwaar hij blind werd. Te
Graauwe- met beginsel der zwarte staar.	

NAMEN.	MAATSCHAPPELIJKE BETREKKING EN WOONPLAATS.
Adr. Borbach.	Kleedermaker te Rotterdam.
Borghini.	Handelaar in Landkaarten enz. te 's Bosch.
Heintje ten Bos.	Te Zwolle.
De Heer Bouten.	Schoolonderwijzer te Echt, bij Roermonde.
H. W. Bouwman.	Wegens blindheid gepensioneerd tamboer-majoor van de vesting-artillerie te 's Bosch; thans te Eindhoven.
Mejufvr. C. van Brederode.	Te 's Bosch; thans gehuwd met een Officier van gezondheid.
J. A. Brouwers.	Te Gerwerd, bij Groningen.
De Heer van Buren.	Gepensioneerd Hoofd-officier te 's Hage.
De Heer Buysing.	Majoor bij de Friesche schutterij te Leeuwarden.
Johanna Daggert.	Te Diepenveen, bij Deventer.
Gerritje Daggert.	Als boven.
Mejufvr. Jantina Diddens.	Bonda, in O.-Friesl. Volgens de Haarl. Courant van 23 Aug. 1842 gehuwd met den Predikant Niermeijer te 's Heerarendskerke, prov. Zeeland.

IN WELKE GESTELDHEID ZIJ TE HEEZE ZIJN GEKOMEN.	*Aanmerkingen.*
Blind ten gevolge van ontstekingen.	Heeze is hij in den tijd van 7 of 8 maanden volkomen hersteld geworden.
Volslagen blind als de voorgaande.	
Bijna blind wegens zwarte staar.	
Graauwe staar.	
Volslagen blind ten gevolge van ontstekingen.	Zie pag. 11.
Blind ten gevolge van langdurige ontstekingen.	Zie pag. 8.
Bijna blind door graauwe staar.	
Graauwe staar.	
Graauwe staar met ontsteking en verdonkering v. het hoornvlies.	
Blind ten gevolge van langdurige ontstekingen.	
Bijna blind als voorgaande.	
Volslagen blind door hevige en langdurige ontstekingen.	Zie pag. 7.

NAMEN.	MAATSCHAPPELIJKE BETREKKING EN WOONPLAATS.
van Doorn.	Schoenmaker te Rotterdam.
Mejufvr. Danzerweg.	Te Rotterdam.
J. F. Dopken.	Wegens blindheid gegratificeerd militair, komende van 's Bosch, thans wonende te Amsterdam.
Dorenstouter.	Wegens blindheid gepensioneerd militair te Leeuwarden.
De Heer H. Draaijer.	Houtkoopman te Amsterdam.
De Heer J. Draaijer.	Als voorgaande.
De Heer Dijk.	Gewezen schoolonderwijzer te Gorredijk, in Friesland.
Christiaan Gerbers.	Hoogkerk, bij Groningen.
Barbara Gerbers.	Idem.
Grietje Gerbers (*b*).	Idem.
Giard.	Mr. Kleermaker bij Luik.
Jufvr. Golstein.	Te Roermonde.

IN WELKE GESTELDHEID ZIJ TE HEEZE ZIJN GEKOMEN.	*Aanmerkingen.*
Genoegzaam blind wegens graauwe staar, enz.	
Graauwe staar.	
Blind ten gevolge van ontstekingen.	
Bijna blind ten gevolge van ontstekingen.	
Zwarte staar.	
Als voorgaande.	
Graauwe staar.	
Van de vroegste jeugd af aan genoegzaam blind wegens graauwe staar, met zwarte vereenigd.	
Volkomen en in alles hetzelfde als boven.	
Idem.	(*b*) Nog een GERBERS, broeder der drie vorenstaande lijders, bevindt zich te Heeze. Deze is later gekomen, heeft dezelfde ziekte, is aanvankelijk aan de betere hand en heeft almede hoop op eene volkomene herstelling.
Bijna blind wegens graauwe staar.	
Zwarte staar enz.	Zie pag. 9.

NAMEN.	MAATSCHAPPELIJKE BETREKKING EN WOONPLAATS.
J. Gosteli.	Te 's Bosch.
Gijbels.	Koulil, in België.
Mejufvr. Guichart.	Meersen, bij Maastricht.
De Heer Heintjes.	Grossier in kalk en kolen te Lozen; Belg. Limburg.
De Heer P. R. v. Haaf.	Fabrijkant in waskaarsen te Mirlo; Noord-Braband.
Mejufv. E. v. Haaf.	Dochter van laatstgenoemden patient.
De Heer Heimrich.	Gog, in Pruissen.
De Heer G. H. v. Hengel.	Te Rotterdam.
G. den Hengst.	Te Delft.
A. M. Henkes.	Te Naarden.
C. Hoffman.	Wegens blindheid gepensioneerd militair te Haarlem.
Van Santen de Hoog.	Zilversmit te Utrecht.
De Heer Hoolboom.	Te Asperen.

IN WELKE GESTELDHEID ZIJ TE HEEZE ZIJN GEKOMEN.	*Aanmerkingen.*
Hevige ontstekingen.	
Bijna blind ten gevolge van langdurige ontstekingen.	
Hevige ontstekingen met graauwe staar en verzwakking der traanklieren.	
Blind ten gevolge van langdurige en hevige ontstekingen.	
Blind ten gevolge van hevige en langdurige ontstekingen.	
Bijna in denzelfden toestand als haar vader.	
Blind ten gevolge van ontstekingen en vlakken.	
Graauwe staar.	
Blind door graauwe- met beginsel der zwarte staar.	Zie pag. 9.
Genoegzaam blind ten gevolge van ontstekingen.	
Blind ten gevolge van hevige ontstekingen.	
Genoegzaam blind wegens zwarte staar.	
Zwarte staar.	

NAMEN.	MAATSCHAPPELIJKE BETREKKING EN WOONPLAATS.
De Heer J. Huffnagel.	Te Amsterdam.
Mejufvr. Huffnagel.	Idem.
Mejufvr. Huguenin.	Te Delft.
C. Jansen.	Mr. Metselaar te Heeze.
M. Jansen.	Mr. Smit te Heeze.
W. Janssen.	Wegens blindheid gegratificeerd marinier te Valburg, Gelderland.
De Heer Janson.	Candidaat Notaris te Groningen.
H. de Jong.	Wegens blindheid gepensioneerd hussaar te Hardinxveld.
Jurgens.	Zadelmaker te Gog, Pruissen.
Keersemaeker.	Te Gorselaer, Belgisch-Limburg.
Mejufvr. Kehrer.	Te Gorinchem.
Antonette v. d. Kerkhof (*c*).	Te Deurne, Noord-Braband.
Helena v. d. Kerkhof.	Te Tongelre, bij Eindhoven.

IN WELKE GESTELDHEID ZIJ TE HEEZE ZIJN GEKOMEN.	*Aanmerkingen.*
Graauwe- en beginsel der zwarte staar.	
Idem.	
Idem.	
Genoegzaam blind wegens langdurige en hevige ontstekingen.	Zie pag. 2.
Bijna blind door zwarte staar.	
Blind ten gevolge van langdurige ontstekingen.	
Deze lijder had slechts één oog, hetwelk mede bijna blind was, ten gevolge van ontstekingen; hetzelve is te Heeze volkomen genezen.	
Genoegzaam blind ten gevolge van ontstekingen.	
Idem.	
Idem.	
Graauwe- en beginsel der zwarte staar.	
Bijna blind ten gevolge van ontstekingen.	(*c*) Later gehuwd met W. MASTENBROEK; zijnde thans mede behulpzaam in de behandeling der ooglijders.
Zwarte staar, ver gevorderd.	

NAMEN.	MAATSCHAPPELIJKE BETREKKING EN WOONPLAATS.
A. Kersten.	Te Rotterdam.
J. Kleineveld (*d*).	Wegens blindheid gegratificeerd militair, thans tuinknecht te Doorn.
Johanna v. Keulen.	Te Woensel, bij Eindhoven.
L. Klaessen.	Wegens blindheid gepensioneerd mineur, thans verwer te Gestel, bij Eindhoven.
Mejufvr. R. Klein.	Te Brielle.
Keuchenius.	Wegens blindheid gepensioneerd onder-officier, thans te Warfum, prov. Groningen.
De Heer Klijnveld (*e*).	Geëmploijeerd bij de Nederl. Handelmaatschappij te Amst.
L. Kos.	Wegens blindheid gepensioneerd militair te Leeuwarden.
P. Kraijefeld.	Te Liemde, bij Boxtel.
Lasseur.	Te Amersfoort.
Petronella Lauwrier.	Te Rotterdam.
M. Leenders.	Jager te Krooij, bij Helmond.
Liket (*f*).	Stukadoor te Es, bij Gestel.
O. Lindemans.	Gepensioneerd onder-officier.

IN WELKE GESTELDHEID ZIJ TE HEEZE ZIJN GEKOMEN.	*Aanmerkingen.*
Genoegzaam blind wegens ontstekingen en zwarte staar.	
Genoegzaam blind ten gevolge van ontstekingen.	(*d*) Dezen man, schoon genoegzaam blind uit de militaire dienst ontslagen, heeft men echter slechts eene gratificatie voor ééns gegeven. Trouwens er is thans nog een gewezen militair, (reeds zoo goed als genezen) onder behandeling van den heer Kremer, Abbas genaamd. Deze man heeft te Heeze verzekerd, dat een der Chirurgijn-Majoors van het Rijks-hospitaal gezegd had, dat hij aanspraak had op gagement, doch slechts eene gratificatie bekwam dewijl hij zich daarmede te Heeze kon doen genezen. En zulks is over het algemeen thans het geval, met alle gegratificeerd wordende ooglijders.
Idem.	
Volslagen blind als boven.	
Bijna blind als boven met graauwe staar.	
Genoegzaam blind wegens langdurige ontstekingen.	
Graauwe- met beginsel der zwarte staar.	(*e*) Deze Heer is gedurende ruim een jaar onder behandeling geweest van den met roem bekenden Oculist v. Onsenoort, doch *zonder eenige vrucht*. Na diens overlijden te Heeze gekomen, is hij thans weêr volkomen in staat zijne werkzaamheden bij de N. H. M. te hervatten, welke bestaan in berekeningen en schrijven. Zie bl. 24.
Blind ten gevolge van langdurige ontstekingen.	
Genoegzaam blind als boven.	
Blind als boven.	
Genoegzaam blind als boven.	
Idem.	
Met het eene oog volslagen blind met het andere bijna.	(*f*) Deze lijder had kalk in zijne oogen gekregen; door eene ondoelmatige behandeling was hij in den voorschreven toestand gekomen.
Genoegzaam blind ten gevolge van ontstekingen.	

NAMEN.	MAATSCHAPPELIJKE BETREKKING EN WOONPLAATS.
Mejufvr. Manten.	Te Amsterdam.
De Jonge heer Manten.	Idem.
Mevr. Margadant.	Te 's Hage.
Masman.	Onder-officier te St. Michielsgestel.
W. Mastenbroek.	Wegens blindheid gepensioneerd mineur te Heeze.
Freule Meerens.	Te Hoorn.
Meijer.	Wegens blindheid gepensioneerd militair te Heeze.
De Heer Metselaar.	Te Rotterdam.
Michon.	Mr. Kleermaker bij de artillerie te Nijmegen.
De Heer Middelaar.	Inspecteur der belastingen te Waalwijk.
De Heer Monchen.	Koopman te 's Hage.
Mevrouw de Montfort.	Te Thorn, prov. Limburg.
De Jonge heer v. Nouhuis.	Te Rozendaal bij Breda.
Van Oosten.	Wegens blindheid gegratificeerd militair te Vlaardingen.
A Pakker.	Wegens blindheid gepensioneerd militair te Rotterdam.

IN WELKE GESTELDHEID ZIJ TE HEEZE ZIJN GEKOMEN.	*Aanmerkingen.*
Graauwe- en zwarte staar.	
Idem.	
Graauwe staar.	
Hevige ontstekingen.	
Volslagen blind ten gevolge van ontstekingen.	Zie pag. 3.
Graauwe- en zwarte staar.	
Blind ten gevolge van ontstekingen.	
Graauwe- en zwarte staar.	
Graauwe staar, bijna blind.	
Hevige ontstekingen met verdonkering der hoornvliezen.	
Graauwe en zwarte staar, bijna blind.	
Idem.	
Beginsel der graauwe- en zwarte staar.	
Blind ten gevolge van ontstekingen.	
Volslagen blind als boven.	

NAMEN.	MAATSCHAPPELIJKE BETREKKING EN WOONPLAATS.
W. Paulissen.	Te Rossum.
A. C. Paulus.	Te 's Bosch.
De Roover.	Te Hardinxveld.
Rotteveel.	Dragonder te ....
Mejufvr. Rahder.	Te Amsterdam.
J. C. Ramack.	Wegens blindheid gepensioneerd militair te 's Hage.
D. A. Sandbrink.	Wegens blindheid gegageerd onder-officier te Rhenen.
Z. M. Scheperkamp.	Te Warnsfeld bij Zutphen.
D. Schipper.	Te Winschoten.
De Heer Sesseler.	Inspecteur van de Artillerie der Marine, te 's Hage.
Mejufv. Sevens.	Geldrop.
De Heer Siberg.	Te 's Hage.
Mejufvr. Smits, thans Mevr. v. d. Meulen.	Te 's Bosch.
Mejufvr. v. d. Steen.	Idem.
C. Tiché.	Kleedermaker te Heeze.

IN WELKE GESTELDHEID ZIJ TE HEEZE ZIJN GEKOMEN.	*Aanmerkingen.*
Bijna blind ten gevolge van ontstekingen.	
Idem.	
Idem.	
Met een oog volslagen blind, met het andere bijna; als boven.	
Graauwe- met beginsel der zwarte staar.	
Volslagen blind ten gevolge van ontstekingen.	
Bijna blind als boven.	
Genoegzaam blind als boven.	
Blind als boven.	
Graauwe staar met beginsel der zwarte; de eerste ver gevorderd.	
Blind door hevige ontstekingen.	
Zwarte staar, ver gevorderd.	
Graauwe staar.	
Hevige en langdurige ontstekingen.	
Bijna blind ten gevolge van langdurige ontstekingen.	

NAMEN.	MAATSCHAPPELIJKE BETREKKING EN WOONPLAATS.
De Heer VAN UDEN.	Koopman te 's Bosch.
T. VAN DE VELDE. (*g*)	Te Heeze.
C. VAN VELDHOVEN.	Idem.
F. VAN VELDHOVEN.	Idem.
Mejufvr. v. VLOTEN.	Te Leeuwarden.
VAN VUGT.	Bergen, bij Grave.
MINA VERBAKEL.	Te Helmond.
A. VERBERNE.	Te Heeze.
De Heer VERGEER.	Voorzanger te 's Hertogenbosch.
A. VISSER.	Te 's Bosch.
W. VROOMANS.	Bakker te Heeze.
De Heer v. WACHEM.	Te 's Hage.
Mejufvr. DE WAL.	Te Leeuwarden.
Drie weeskinderen.	Hervormd weeshuis te 's Bosch.
C. L. WETELING. (*h*)	Wegens blindheid gepensioneerd militair te Delft.
Jhr. VAN DER WIJCK.	Ontvanger te Zweelo, bij Assen.
H. v. D. WOLF.	Te Gouda.
ZOMKEER.	Wegens blindheid gegageerd militair te Heeze.

IN WELKE GESTELDHEID ZIJ TE HEEZE ZIJN GEKOMEN.	*Aanmerkingen.*
Graauwe staar.	Zie pag. 9.
Blind ten gevolge van ontstekingen.	(*g*) Deze lijder was vroeger vruchteloos gedurende langen tijd onder behandeling van een zeer beroemd med. en chir. doctor in de nabijheid van Heeze.
Bijna blind, als boven.	
Hevige ontstekingen.	
Graauwe- en zwarte staar.	
Volslagen blind ten gevolge van langdurige ontstekingen.	
Zwarte staar; ver gevorderd.	
Hevige ontstekingen; bijna blind.	
Graauwe staar.	Zie pag. 9.
Genoegzaam blind ten gevolge van ontstekingen.	
Zwarte staar, ver gevorderd.	
Als boven, zeer ver gevorderd.	
Graauwe- en zwarte staar.	
Hevige ontstekingen.	
Genoegzaam blind ten gevolge van ontstekingen.	(*h*) Kwam uit 's Rijks-hospitaal te Utrecht.
Graauwe- en zwarte staar; de laatste ver gevorderd.	
Genoegzaam blind ten gevolge van ontstekingen.	
Volslagen blind ten gevolge van ontstekingen.	

NABERIGT.

Ook de dezer dagen in onderscheidene Bladen vermeldde hoofd-oorzaak der Egyptische of Militaire oogziekte, is, naar wij onder het afdrukken dezes hebben vernomen, het eerst door den Heer KREMER opgespoord geworden, en wij hopen dat ook deze ontdekking de gewenschte gevolgen moge mede brengen.

het Vaderland, zoo veel in hen is, te dienen in de betrekking waartoe zij geroepen zijn.

» Hoe menig jongeling denkt er schier nooit aan, dat burger-pligten op hem rusten. — Men leze het hier vermelde boekje, men lette hoe VERHEIDEN, die geenszins in ruime omstandigheden verkeerde, bevordering van het welzijn des Vaderlands, letterlijk als zijn' eersten pligt, zijn hoogsten wensch beschouwde, hoe hij ijverde met woorden en daden tegen zelfzucht, zinnelijke verslaafdheid en gehechtheid aan nieuwe uitheemsche zeden, — en wij zouden ons bedriegen, zoo niet op menigeen zijn voorbeeld ten goede werkte.

» Vaderlandsliefde en moed openbaren zich slechts niet in oorlogen en op het slagveld; zij zijn noodig in alle tijden voor een ieder.

» Mogte de Heer WENCKEBACH door de uitgave van zijn boekje geen nutteloozen arbeid verrigt hebben, mogte het voorbeeld van WILLEM VERHEIDEN ook voor onze jongelingschap niet verloren gaan!»

Ook de PROVINCIALE GRONINGER COURANT roemt hoog het doel waarmede de geachtte schrijver deze lettervrucht zijnen landgenooten aanbiedt, en zegt onder anderen:

« Op den titel van dit, de nationaliteit van het Nederlandsche karakter opwekkende en verlevendigende Werkje, staat tot motto: *leeringen wekken, voorbeelden trekken*, en waarlijk de beginselen en daden van WILLEM VERHEIDEN, kunnen ook thans nog als nuttige voorbeelden strekken.»
